

**KRIMINALISTIČKO-TEHNIČKA OBRADA GROBNICE NA LOKALITETU
CERSKA**

BOSNA I HERCEGOVINA

Iskopavanje: od 7. jula do 18. jula 1996.

Pregled: od 31. jula do 22. avgusta 1996.

PRVI DIO

**dr. sci. William Haglund,
viši forenzički savjetnik
Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju
i osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava", Boston**

15. juni 1998.

**"Ljekari za ljudska prava"
100 Boylston Street, Suite 702
Boston, Massachusetts, 02116 SAD
Telefon: (617) 695-0041
Telefaks: (617) 695-0307
e-mail: phrusa@phrusa.org
<http://www.phrusa.org>**

Sadržaj

PRVI DIO

- I. INFORMATIVNI PREGLED
- II. UVOD
- III. IZVJEŠTAJ S LOKALITETA: ISKOPAVANJE GROBNICE NA LOKALITETU CERSKA I EKSHUMACIJA
 - A. Opšti metodi
 - 1. Kartiranje
 - 2. Fotografisanje
 - 3. Dokazni materijal
 - B. Izvještaj s terena: Ekshumacija ostataka iz grobnice na lokalitetu Cerska
 - 1. Opis lokaliteta
 - 2. Priprema lokaliteta
 - 3. Izuzimanje površinskog dokaznog materijala
 - 4. Iskopavanje
 - 5. Ekshumacija
 - 6. Napomene o iskopavanju
 - a. Obezbjedenje
 - b. Miješanje ostataka
 - d. Ostaci koji nisu dovedeni u vezu s konkretnim žrtvama
 - d. Odjeća koja nije dovedena u vezu s konkretnim žrtvama
 - e. Numerisanje skupina ostataka prilikom vađenja, "brojevi tijela"
 - 7. Rezime
- IV. POSTMORTEM PREGLEDI
 - A. Opšti metodi
 - 1. Fotografisanje
 - 2. Prikupljanje i pohranjivanje dokaznog materijala
 - 3. Obdukcioni pregled
 - a. Radiološki pregled
 - b. Fotografisanje:
 - c. Odjevni i lični predmeti
 - d. Vanjski pregled
 - e. Unutrašnji pregled
 - f. Prikupljeni uzorci i dokazni materijal
 - 4. Antropološki pregled
 - a. Pregledani elementi skeleta
 - b. Određivanje pola
 - c. Procjena starosti
 - d. Visina
 - e. Rasa
 - f. Povrede
 - g. Dominantna ruka
 - h. Jedinstvena obilježja
 - i. Zubni status

- B. Rezime nalaza
 - 1. Broj osoba, starost i pol
 - 2. Odjevni i lični predmeti
 - 3. Vanjski pregledi
 - 4. Unutrašnji pregledi
 - 5. Dodatni nalazi: ligature
 - 6. Opis povreda
 - 7. Uzrok i način smrti
 - 8. Rezime patoloških nalaza

- V. IDENTIFIKACIJA ŽRTAVA
 - A. Dokazi o vjerskoj pripadnosti
 - B. Utvrđivanje identiteta

- VI. REZIME ZAKLJUČAKA
 - A. Grobnica
 - B. Vrijeme proteklo od trenutka smrti i okolnosti uklanjanja
 - C. Broj osoba, pol, starost i rasa
 - D. Uzrok i način smrti
 - E. Identifikacija žrtava

DRUGI DIO

- Dodatak A: Foto-dokumentacija
- 1. Mjesto ekshumacije: evidencija dijapozitiva i fotografija
 - 2. Mjesto pregleda: evidencija fotografija
 - 3. Mjesto pregleda: evidencija dijapozitiva
 - 4. Mjesto pregleda: evidencija video-snimaka odjeće
-
- Dodatak B: Dokazni materijal
- 1. Prikupljeni dokazni materijal
 - a. Evidencija dokaznog materijala: mjesto ekshumacije Cerska
 - b. Evidencija dokaznog materijala: mjesto pregleda Kalesija
 - c. Prijevod dokumenata
 - 2. Primopredaja dokaznog materijala i posmrtnih ostataka, dokumentacija o kontinuitetu nadzora i primopredaji
 - a. Predaja dokaznog materijala predstavniku MKSJ-a Johnu Gernsu od strane kriminalističkog tehničara organizacije "Ljekari za ljudska prava" (PHR) Tima Currana, izvršena 12. septembra 1996.
 - b. Predaja dokaznih predmeta s lokaliteta Cerska, Nova Kasaba, Lažete 2 i Pilica predstavnici MKSJ-a Stephanie Frease od strane kriminalističkog tehničara organizacije "Ljekari za ljudska prava" Tima Currana, izvršena 17. novembra 1996.
 - c. Predaja dokaznog materijala predstavniku MKSJ-a Williamu A. Stuebneru od strane koordinatora misije MKSJ-a Andrewa Thomsona, izvršena 7. februara 1997.; kao i od strane Williama A. Stuebnera predstavnici MKSJ-a Stephanie Frease, izvršena 10. februara 1997.

- d. Predaja posmrtnih ostataka i odjeće predstavniku bosanskih vlasti Amoru Mašoviću od strane predstavnika MKSJ-a Andrewa Thomsona, izvršena 7. oktobra 1996.
- e. Predaja ličnih predmeta predstavniku bosanskih vlasti Amoru Mašoviću od strane predstavnika MKSJ-a Andrewa Thomsona, izvršena 5. februara 1997.
- f. Predaja zuba i uzoraka DNK direktoru Međunarodnog forenzičkog programa organizacije "Ljekari za ljudska prava" dr. Robertu H. Kirschneru od strane kriminalističkog tehničara organizacije "Ljekari za ljudska prava" Tima Currana, izvršena 7. septembra 1996.
- g. Potvrda o uzroku i načinu smrti, izdata 9. oktobra 1996.
- h. Predaja zuba i uzoraka DNK genetičaru organizacije "Ljekari za ljudska prava", dr. sci. Michele Harvey, od strane direktora Međunarodnog forenzičkog programa organizacije "Ljekari za ljudska prava" dr. Roberta H. Kirschnera, izvršena 7. septembra 1996.

TREĆI DIO

- Dodatak C: Dokumentacija o pregledu
- 1. Rezime patoloških nalaza
 - 2. Obdukcioni izvještaji za slučajeve od br. CSK-1 do CSK-50

ČETVRTI DIO

- Dodatak C: Dokumentacija o pregledu, nastavak
- 1. Obdukcioni izvještaji za slučajeve od br. CSK-51 do CSK-100

PETI DIO

- Dodatak C: Dokumentacija o pregledu, nastavak
- 1. Obdukcioni izvještaji za slučajeve od br. CSK-101 do CSK-154

Spisak slika

- Slika 1 (A) Karta istočne Bosne i Hercegovine, sa širim područjem lokaliteta grobnice Cerska. (B) Krupni plan područja Cerske, s mjestom na kojem se nalazi grobnica (koordinate CQ 473004).
- Slika 2 Put koji vodi kroz područje na kojem se nalazi lokalitet grobnice Cerska, gledano prema istoku. (A) Fotografija: širi izgled lokaliteta prije obrade. (B) Fotografija: uvećani detalj na kojem se vidi mjesto odakle je uzeta zemlja za zatrpavanje ostataka na suprotnoj strani puta.
- Slika 3 Topografska karta grobnice na lokalitetu Cerska koja prikazuje položaj površinskog dokaznog materijala i, putem lobanja, položaj žrtava.
- Slika 4 Fotografija: pogled na grobnicu na lokalitetu Cerska nakon raščišćavanja površinske vegetacije, gledano prema zapadu. Žute brojčane oznake predstavljaju oznake zone, u metrima, počev od istočnog kraja grobnice.
- Slika 5 Širi izgled dijela grobnice u kojem su pronađena tijela od broja CSK-44 do broja CSK-50. (A) Fotografija: razgraničeni ostaci i njihov položaj u grobnici. (B) Fotografija: krupni plan na kojem se vidi fragmentacija lobanje tijela br. CSK-46 uslijed ranjavanja mecima velike brzine. (C) Fotografija: fraktura tibije žrtve br. CSK-48. (D) Fotografija: komad zamršene žice pronađen blizu žrtve br. CSK-48, koji odgovara ligaturama.
- Slika 6 Karta grobnice na lokalitetu Cerska koja prikazuje položaj lobanja – uvećani detalj Slike 3.
- Slika 7 Primjer slučaja br. CSK-52: lobanja muškarca srednjih godina koji je podlegao višestrukim strijelnim ranama. (A) Fotografija: ulazni otvor rane. (B) Fotografija: izlazni otvori rana. (C) Krupni plan izlaznog otvora rane na desnoj temporalno-parijetalnoj kosti. (D) Krupni plan izlaznog otvora rane na desnoj okcipitalnoj kosti.
- Slika 8 (A) Fotografija, primjer slučaja br. CSK-52: fraktura donje vilice.
- Slika 9 (A) Fotografija, primjer slučaja br. CSK-52: femuri, s frakturom na lijevom.
- Slika 10 (A) Fotografija, primjer slučaja br. CSK-52: širi izgled ličnih predmeta i metaka. (B) Fotografija: širi izgled odjeće kod slučaja br. CSK-52. (C) Fotografija: krupni plan upaljača kod slučaja br. CSK-52.
- Slika 11 Fotografija, primjer slučaja br. CSK-20: okluzalni snimak zuba gornje vilice, sa zubnom protezom *in situ*.
- Slika 12 Antropologija, primjer slučaja br. CSK-52. (A) Fotografija: pubična simfiza (27-66 god.). (B) Fotografija: rebro (26-32 god.). (C) Uvećani fotografski isječak: distalni okrajak rebra s fotografije B.

- Slika 13 Grafikon: raspodjela raspona starosti
- Slika 14 Grafikon: raspodjela srednje vrijednosti starosti
- Slika 15 Crtež: učestalost povreda, po mjestu povrede, izražena kao postotak
- Slika 16 Grafikon: uzrok smrti, po mjestu povrede, izražen kao postotak

Spisak tabela

Tabela 1	Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama
Tabela 2	Sažeti prikaz pomiješanih ostataka iz grobnice na lokalitetu Cerska
Tabela 3	Ostaci iz grobnice na lokalitetu Cerska koji nisu dovedeni u vezu s konkretnim žrtvama
Tabela 4	Odjeća iz grobnice na lokalitetu Cerska koja nije dovedena u vezu s konkretnim žrtvama
Tabela 5	Hronološki pregled istražnih radnji na grobnici na lokalitetu Cerska
Tabela 6	Sažeti prikaz nalaza pregleda
Tabela 7	Vjerska pripadnost
Tabela 8	Tragovi za provizornu identifikaciju žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska

I. INFORMATIVNI PREGLED

U julu 1995., nakon što su snage bosanskih Srba zauzele zaštićenu zonu Srebrenica, nestalo je otprilike 7.000 muškaraca i dječaka. Sumnja se da je većina pogubljena i zakopana u masovnim grobnicama. Dana 16. novembra 1996., Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) podigao je optužnicu broj IT-95-18-I za genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona ili običaja ratovanja, koji su počinjeni nakon zauzimanja Srebrenice. Optužnica tereti predsjednika administracije bosanskih Srba sa sjedištem na Palama, Radovana Karadžića, i komandanta vojske administracije bosanskih Srba, Ratka Mladića. Neke od srebreničkih žrtava navodno su ubijene i zakopane u masovnoj grobnici na lokalitetu Cerska. Lokalitet Cerska (CSK) nalazi se pored uskog neasfaltiranog puta u dolini Cerske, u Republici Srpskoj, u Bosni i Hercegovini.

Preliminarna istraga na području Cerske izvršena je 6. i 8. aprila 1996. Tom prilikom nije pronađena grobnica. U toku kasnije istrage, koju je 29. maja 1996. pod vodstvom Jean-Renea Rueza izvršio istražiteljski tim Tužilaštva, na lokalitetu Cerska je otkrivena grobnica. Istražitelji su tada iskopali tri manja probna rova u kosom dijelu navodne grobnice čije je prvobitno stanje bilo promijenjeno. U svakom rovu su pronađeni posmrtni ostaci u stanju raspadanja. Na osnovu tih i drugih terenskih zapažanja (razmjere vidljivog remećenja površinskog sloja zemlje, itd.), procijenjeno je da je u grobnici zakopano 50 osoba. Međutim, ostalo je da se utvrdi tačan broj žrtava u grobnici (grobnicama).

Kriminalističko-tehnička obrada grobnice izvršena je s ciljem prikupljanja dokaznog materijala za Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju. Za sve pronađene žrtve utvrđeni su pol, starost, uzrok smrti i obrasci zadobijanja povreda. Lični podaci pronađeni kod žrtava su prikupljeni i evidentirani. Evidentirani su i podaci o okolnostima smrti i zakopavanja žrtava. Pomenute istrage je izvršilo stručno osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava" i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, pod okriljem MKSJ-a.

A. Grobnica

Grobnica na lokalitetu Cerska nalazila se na nasipu pored samog jugoistočnog ruba puta kroz dolinu Cerske, koji se nešto sjevernije od Nove Kasabe odvaja od glavnog puta. Površinski sloj grobnice je bio plitak, a radilo se o primarnoj i neprekopavanoj grobnici. Žrtve su bile položene na nasip i zatim zatrpane zemljom uzetom s druge strane puta.

B. Žrtve

Iz grobnice na lokalitetu Cerska izvađeni su ostaci sto pedeset osoba bijele rase. Sve osobe su bile muškarci. Srednja vrijednost starosti tih osoba kretala se od 14 do 50 godina. Sto četrdeset i sedam muškaraca i dječaka nosilo je civilnu odjeću. Dokazi o muslimanskoj vjeroispovijesti, u vidu vjerskih predmeta ili dokumenata koji upućuju na pripadnost islamskoj zajednici, pronađeni su kod devet osoba. Uz pomoć dokumenata koji su sadržali imena i koji su pronađeni u odjeći žrtava, dobijeni su tragovi za utvrđivanje identiteta dvanaest osoba. U trenutku sastavljanja ovog izvještaja, poređenjem uzoraka mitohondrijalne DNK žrtava i njihove rodbine, utvrđen je identitet pet osoba.

C. Mjesto i okolnosti smrti i zakopavanja

Dokazni materijal, koji se sastojao od čahura prikupljenih sa sjeveroistočne strane puta, upućivao je na zaključak da su žrtve dovedene na jugoistočni rub puta, odmah do nasipa, te da su počinitelji koji su pucali na njih stajali na sjeveroistočnoj strani puta. S ruba puta, žrtve su ili pale na nagib nasipa ili su tamo gurnute. Mnoge su pale jedna pored druge ili jedna na drugu. Tijela su kasnije zatrpana zemljom prenijetom s nasipa s druge strane puta, nasuprot mjesta zakopavanja. Zemlja za zatrpavanje tijela prenijeta je mašinski. Prilikom prenošenja zemlje s jedne strane puta na drugu, u površinski sloj grobnice je dospio i veliki broj čahura.

Što se tiče vremena proteklog od trenutka smrti, stanje u kojem su zatečene žrtve u grobnici na lokalitetu Cerska upućuje na zaključak da je od zakopavanja prošlo najmanje oko godinu dana. U prilog tom zaključku o vremenu smrti govore i dokumenti s imenima i datumima pronađeni kod žrtava. Poređenjem podataka iz knjige *Missing Persons on the Territory of Bosnia and Herzegovina* (Nestale osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine/ MKCK-a i imena iz pomenutih dokumenata, dobijeni su podaci o identitetu tri žrtve – CSK-12, CSK-82 i CSK-128 – koje su posljednji put videne žive 17. jula, 16. jula, odnosno 12. jula 1995. Četvrta žrtva, CSK-138, kod koje je pronađen dokument od 6. juna 1995., pronađena je ispod drugih žrtava u grobnici. Identitet te žrtve potvrđen je i analizom mitohondrijalne DNK.

Pronađeno je ukupno 48 žičanih ligatura, i to kod 38 osoba (25,3%). Od njih 48, 24 (16%) su pronađene na svom prvobitnom mjestu, oko ručnih zglobova žrtava čije su ruke bile vezane na leđima. Dvadeset i tri ligature (15,3%) dovedene su u vezu s konkretnim osobama. Jednoj osobi (CSK-20) bili su vezani gležnjevi. Ligature su bile omotane oko ručnih zglobova ili donjeg dijela podlaktica i njima su ruke i šake žrtava bile vezane na leđima. Neke su se sastojale od zasebnih komada žice omotanih oko svakog ručnog zgloba posebno i spojenih trećim komadom žice.

D. Uzrok i način smrti

Za 149 od 150 žrtava uzrok smrti su bile strijelne rane. Za jednu osobu uzrok smrti nije utvrđen. S obzirom na stanje zatečeno na licu mjesta i okolnosti zakopavanja, smatra se da je način smrti za sve osobe ubistvo.

Iskopavanje je vodio dr. sci. William D. Haglund, sudski antropolog i viši forenzički savjetnik Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MSKJ). Stručno osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava" došlo je na lokalitet grobnice 7. jula 1996., a ekshumacija je završena 18. jula 1996.

Obdukcioni pregled žrtava započeo je 31. jula 1996. i trajao je do 22. avgusta 1996. Obdukcije su izvršene u privremenoj mrtvačnici u ratom oštećenoj fabrici konfekcije u predgrađu Kalesije, u Bosni i Hercegovini. Obdukcioni pregledi su vršeni pod nadzorom dr. Roberta H. Kirschnera, direktora Međunarodnog forenzičkog programa organizacije "Ljekari za ljudska prava" (PHR). U formiranju konačnih zaključaka o uzroku i načinu smrti, kao i u redigovanju konačne verzije obdukcionih izvještaja, pomogao je pravni savjetnik MKSJ-a Peter McCloskey.

Rad na prikupljanju podataka za ovaj izvještaj, njegova priprema i, većim dijelom, sastavljanje obavljani su pod nadzorom dr. sci. Williama D. Huglunda. Rezime patoloških nalaza je napisao dr. Page Hudson. Svoj doprinos sastavljanju raznih dijelova izvještaja dali su i sljedeći autori:

Izvještaj s lokaliteta, Opšti metodi:

dr. sci. Rebecca Saunders, Kartiranje (uz pomoć Terancea Winemillera pri izradi karata);
Rudolf Scholen, Fotografisanje;

Izvještaj s terena:

dr. sci. Rebecca Saunders, Opis lokaliteta, Priprema lokaliteta,
Izuzimanje površinskog dokaznog materijala, Iskopavanje i Rezime;

Postmortem pregledi:

mr. sci. Tim Curran, Prikupljanje dokaznog materijala;
dr. Nizam Peerwani, Metodi obdukcije i
dr. Robert H. Kirschner, Opšti metodi;

Identifikacija, Rezultati analize DNK:

dr. sci. Michele Harvey
dr. sci. Mary-Claire King

II. UVOD

Dana 16. novembra 1996., Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) podigao je optužnicu broj IT-95-18-I za genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona ili običaja ratovanja, koji su počinjeni nakon zauzimanja Srebrenice. Optužnica tereti predsjednika administracije bosanskih Srba sa sjedištem na Palama, Radovana Karadžića, i komandanta vojske administracije bosanskih Srba, Ratka Mladića. Neke od srebreničkih žrtava navodno su ubijene i zakopane u masovnoj grobnici na lokalitetu Cerska. Lokalitet Cerska (CSK) nalazi se pored uskog neasfaltiranog puta u dolini Cerske, u Republici Srpskoj, u Bosni i Hercegovini.

Preliminarna istraga na području Cerske izvršena je 6. i 8. aprila 1996. Tom prilikom nije pronađena grobnica. U toku kasnije istrage, koju je 29. maja 1996. pod vodstvom Jean-Renea Rueza izvršio istražiteljski tim Tužilaštva, na lokalitetu Cerska je otkrivena grobnica. Istražitelji su tada iskopali tri manja probna rova u kosom dijelu navodne grobnice čije je prvobitno stanje bilo promijenjeno. U svakom rovu su pronađeni posmrtni ostaci u stanju raspadanja. Na osnovu tih i drugih terenskih zapažanja (razmjere vidljivog remećenja površinskog sloja zemlje, itd.), procijenjeno je da je u grobnici zakopano 50 osoba. Međutim, ostalo je da se utvrdi tačan broj žrtava u grobnici (grobnicama).

Kriminalističko-tehnička obrada grobnice izvršena je s ciljem prikupljanja dokaznog materijala za Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju. Za sve pronađene žrtve utvrđeni su pol, starost, uzrok smrti i obrasci zadobijanja povreda. Lični podaci pronađeni kod žrtava su prikupljeni i evidentirani. Evidentirani su i podaci o okolnostima smrti i zakopavanja žrtava. Pomenute istrage je izvršilo stručno osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava" i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, pod okriljem MKSJ-a.

Iskopavanje je vodio dr. sci. William D. Haglund, sudski antropolog i viši forenzički savjetnik Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MSKJ). Stručno osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava" došlo je na lokalitet grobnice 7. jula 1996., a ekshumacija je završena 18. jula 1996.

Obdukcioni pregled žrtava započeo je 31. jula 1996. i trajao je do 22. avgusta 1996. Obdukcije su izvršene u privremenoj mrtvačnici u ratom oštećenoj fabrici konfekcije u predgrađu Kalesije, u Bosni i Hercegovini. Obdukcioni pregledi su vršeni pod nadzorom dr. Roberta H. Kirschnera, direktora Međunarodnog forenzičkog programa organizacije "Ljekari za ljudska prava" (PHR). U formiranju konačnih zaključaka o uzroku i načinu smrti, kao i u redigovanju konačne verzije obdukcionih izvještaja, pomogao je pravni savjetnik MKSJ-a Peter McCloskey. Rezime patoloških nalaza je napisao dr. Page Hudson.

III. IZVJEŠTAJ S LOKALITETA: ISKOPAVANJE GROBNICE NA LOKALITETU CERSKA I EKSHUMACIJA

U ovom poglavlju se daje pregled opštih metoda kartiranja, fotografisanja i izuzimanja dokaznog materijala korištenih u toku istrage grobnice na lokalitetu Cerska. Uz neke nužne izmjene, primijenjeni su metodi preporučeni u priručniku Ujedinjenih nacija *Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions* /Efikasno sprečavanje i istraga vansudskih i samovoljnih pogubljenja, kao i pogubljenja po kratkom postupku/ iz 1991. godine. Nakon odjeljka o metodima slijedi prikaz iskopavanja i ekshumacije, a na kraju se daje rezime zaključaka o lokalitetu grobnice.

A. Opšti metodi

1. Kartiranje

Opšte kartiranje lokaliteta Cerska, kao i grobnice i njenog sadržaja, najvećim dijelom je izvršeno uz pomoć totalne stanice marke "Sokkia Set 4BII-G". Međutim, primijenjeni postupci su se razlikovali zavisno od dostupnosti tog uređaja.

Kartiranje površinskih dokaza, u ovom slučaju brojnih čahura vidljivih na putu koji je vodio ka sjeveroistočnom dijelu grobnice, izvršeno je prije nego što je stigla totalna stanica. Da bi se izvršilo kartiranje, na putu je uz pomoć kompasa i trake napravljena mreža, podešena na magnetski sjever. Nakon dolaska totalne stanice, ta mreža je unijeta u kartu lokaliteta.

Karta s topografskim i drugim karakteristikama lokaliteta izrađena je na osnovu podataka koji su prikupljeni sve vrijeme iskopavanja. Ti podaci, zajedno s podacima o položaju čahura i tijela, unijeti su u program Surfer, verzija 5.01, radi izrade Slike 3 i Slike 6. Podaci o dokaznom materijalu prikupljenom na mjestu ekshumacije prikazani su u Dodatku B-1-a, koji je priložio predstavnik MSKJ-a John Gerns.

Sve zakopane osobe su kartirane prije ekshumacije, uz pomoć totalne stanice marke "Sokkia Set 4BII-G"; međutim, nije korišten registrator podataka. Taj uređaj je bio postavljen na stalnoj tranzitnoj stanici pored puta, blizu južnog kraja lokaliteta. Podaci o položaju prikupljeni su i na standardnim kartografskim podlogama. Horizontalni ugao i horizontalna udaljenost od stanice mjereni su za lobanju, ramena, laktove, šake, desni i lijevi kuk, prepone, koljena i stopala. Zabijanjem eksera u visini uređaja na jednom velikom drvetu u dnu lokaliteta zadat je proizvoljni visinski datum. Visinska razlika u odnosu na taj datum mjerena je za lobanju, kuk i stopala svake osobe; da bi se opisao položaj svakog tijela, po potrebi su mjerene i druge visinske razlike. Osim toga, u dnu kartografske podloge je napravljen crtež tijela.

2. Fotografisanje

Fotografisanje na mjestu iskopavanja vršeno je 35-milimetarskim foto-aparatima marke "Canon F-1", s objektivima od 20, 28 i 50 mm i elektronskim blicem, kao i foto-aparatima marke "Minolta 7000", s zum objektivima od 28 do 85 mm. Korišteni su samo UV filteri. Korišten je film marke "Kodak" (ISO 200) za dijapozitive i fotografije. Za snimanje dnevnih aktivnosti korištena je i video-tehnika. Posebna pažnja se poklanjala foto-dokumentovanju stanja lokaliteta na početku svakog radnog dana. Na taj način se stjecao uvid u eventualno neovlašteno ili bilo kakvo drugo mijenjanje stanja lokaliteta nakon odlaska tima.

Da bi svaki snimak bio evidentiran, sve vrijeme istrage je vođen rukom pisani dnevnik fotografisanja na terenu. U taj dnevnik su upisivani sljedeći podaci: misija, datum misije, oznaka fotografa, konkretno mjesto na lokalitetu, vrsta filma, vrijednost ISO (ASA), format filma i numeracija filma. Za svaki snimak su upisivani i datum snimanja, broj snimka, zatim, po potrebi, pravac snimanja u odnosu na strane svijeta (tj. pravac od fotografa prema predmetu snimanja), kao i kratki opis predmeta snimanja i sadržaja snimka. Sadržaj dnevnika fotografisanja na terenu prenijet je u tabelu izradenu u programu Microsoft Excel, s tim da je prethodno usklađen s konkretnim fotografijama i dijapozitivima (Dodatak A).

Fotografisanje je uključivalo dokumentovanje šireg izgleda lokaliteta, postupaka i toka iskopavanja i prikupljanja dokaznog materijala, te procesa razotkrivanja i vadenja tijela, zatim prikazivanje šireg konteksta zakopavanja pronađenih tijela, snimanje šireg izgleda ostataka *in situ* i, po potrebi, snimanje fotografija u krupnom planu. Na fotografijama se, po potrebi, jasno vidjela identifikaciona oznaka i/ili mjerna skala i/ili strelica koja pokazuje sjever. Fotografije u krupnom planu snimane su zavisno od slučaja i služile su za dokumentovanje povreda, ličnih predmeta i ligatura.

Prije stavljanja filma u foto-aparat, na rolnu i kutijicu filma neizbrisivom tintom je upisivan broj tog konkretnog filma. Kada je film bio potrošen, označena rolna filma je ponovo spremana u svoju kutijicu. Svi filmovi i ispunjeni dnevnicu zaključavani su u metalnu kutiju foto-aparata.

Za nadzor nad filmovima iz kojih su razvijane fotografije bio je zadužen fotograf Rudolf Schouten. Razvijanje je obavljeno u *Politie Midden en West Brabant* u Nizozemskoj. Filmovi iz kojih su razvijani dijapozitivi prenijeti su u kancelariju organizacije "Ljekari za ljudska prava" u Bostonu, SAD, a nadzor nad njima je povjeren Williamu D. Haglundu.

3. Dokazni materijal

Sav dokazni materijal koji se mogao dovesti u vezu s ostacima neke konkretne osobe ostavljan je s tijelom kako bi bio evidentiran i

pregledan prilikom obdukcije. Jedini dokazni materijal koji je prikupljan i evidentiran na terenu bili su predmeti koji se nisu mogli dovesti u vezu s ostacima neke konkretne osobe. Prije pakovanja se odstranjivao biološki materijal, a predmeti poput dokumenata su sušeni na vazduhu. Dokumenti su zatim spremeni u papirnate kese ili kovertu. Prikupljeni metalni predmeti su spremeni u plastične kese. Na svaku kesu/kovertu upisivani su ime lokaliteta, broj ostataka (kada je bilo moguće), podaci o mjestu odakle su izvađeni, datum prikupljanja, inicijali osobe koja je prikupila dokazni materijal i podaci o vrsti dokaznog materijala. Za čahure su upisivani podaci kao što su žig proizvođača i godina proizvodnje. Ukoliko nije bilo podataka o proizvođaču, upisivalo se "bez oznaka". Prikupljeni dokazni materijal taksativno je prikazan u tabeli izrađenoj u programu Microsoft Excel, pod naslovom "Evidencija dokaznog materijala", koja je priložena u Dodatku B.

B. Izvještaj s terena: Ekshumacija ostataka iz grobnice na lokalitetu Cerska1. Opis lokaliteta

Grobnica na lokalitetu Cerska (CSK) nalazi se pored uskog neasfaltiranog puta u dolini Cerske, u Republici Srpskoj, u Bosni i Hercegovini (referentne koordinate: CQ 473004, serija M709; list 2893 11 (1:50.000); izdanje 5 - Kartografske agencije Ministarstva odbrane SAD-a) (Slika 1). Taj put je prosječen kroz padinu brda u čijem podnožju teče potočić koji se ulijeva u Cerski potok (rijeku). Na postojanje grobnice upućivala je promjena prvobitnog stanja zemlje i samoniklog raslinja na površini koja se jednom stranom, u dužini od 32,5 m, protezala uz južnu stranu puta, te se niz padinu spuštala do plavne ravni potoka (Slika 2A). Površina padine na suprotnoj (sjevernoj) strani puta bila je relativno nedavno raskopavana (Slika 2B). Odatle je uzimana zemlja za zatrpavanje tijela, koja su ležala na prvobitnoj zemljanoj površini padine uz drugu stranu puta.

2. Priprema lokaliteta

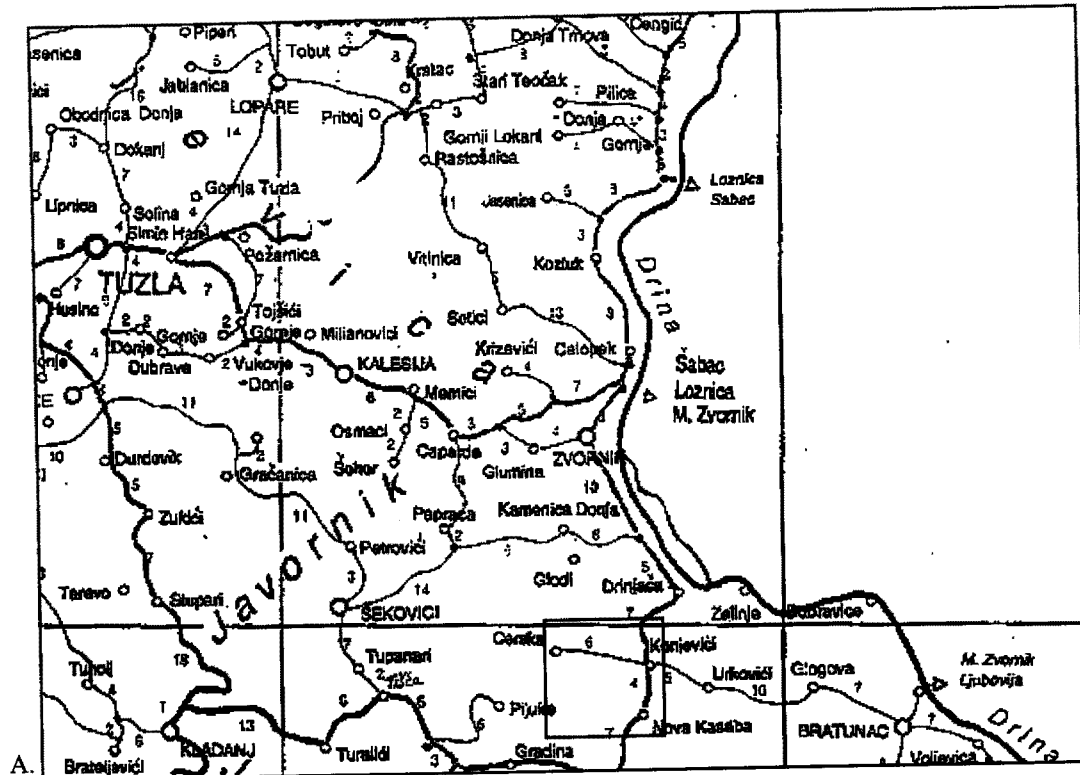
Na ključnim tačkama duž puta postavljene su fotografske stanice. Odatle su se sve vrijeme iskopavanja mogle periodički snimati fotografije u širokom planu. Fotografije sa tih stanica snimane su svakog jutra i prije završetka svakog radnog dana radi evidencije ostvarenog napretka i stjecanja uvida u eventualni vandalizam na lokalitetu.

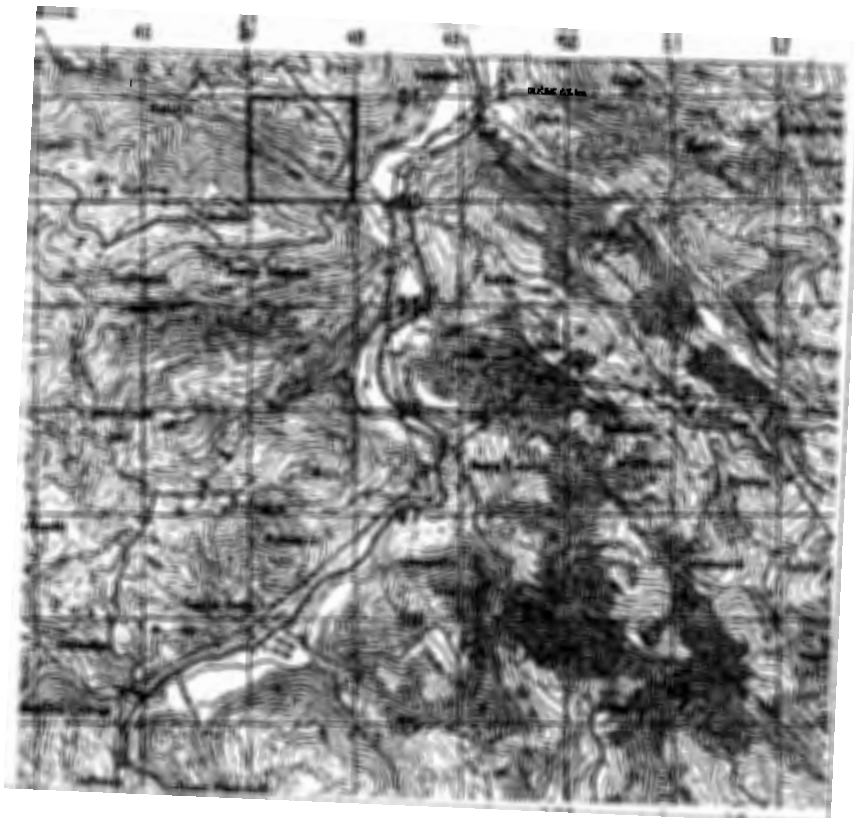
Da bi se obezbijedila sigurnost osoblja MKSJ-a i organizacije "Ljekari za ljudska prava", prije početka ekshumacije je izvršena temeljita provjera minske zagađenosti tog područja. Procjenu minske zagađenosti izvršili su osoblje i psi koje je obezbijedila organizacija "Norveška narodna pomoć" (NPA). S izuzetkom neupotrijebljene pješadijske municije, nisu pronađene eksplozivne naprave.

Oko područja na kojem se nalazila grobnica, pripadnici IFOR-a su, uz pomoć spiralne bodljikave žice, uspostavili široki prsten obezbjeđenja. Isto tako, put koji je vodio do lokaliteta grobnice je zatvoren za saobraćaj. Danonoćno obezbjeđenje lokaliteta grobnice vršilo je osoblje MKSJ-a.

3. Izuzimanje površinskog dokaznog materijala

Da bi se utvrdio položaj i raspored površinske municije, prvenstveno čahura, izvršena je pretraga detektorom metala. Pretraženo je samo područje na kojem je prethodno izvršena provjera minske zagađenosti, duž puta i na padini na kojoj se nalazila grobnica. "Pronalasci" su označeni zastavicama i kartirani *in situ*, uz pomoć ranije opisanog mrežnog sistema (Slika 3; Dodatak B). Ako je pronalaskom detektiran metal ispod površine zemlje, lociranje izvora pronalaska je vršeno nožem, i to kopanjem do 5 cm ispod razine puta. Ukoliko takvim postupkom nisu pronađeni metalni predmeti, pronalazak nije ucrtavan.

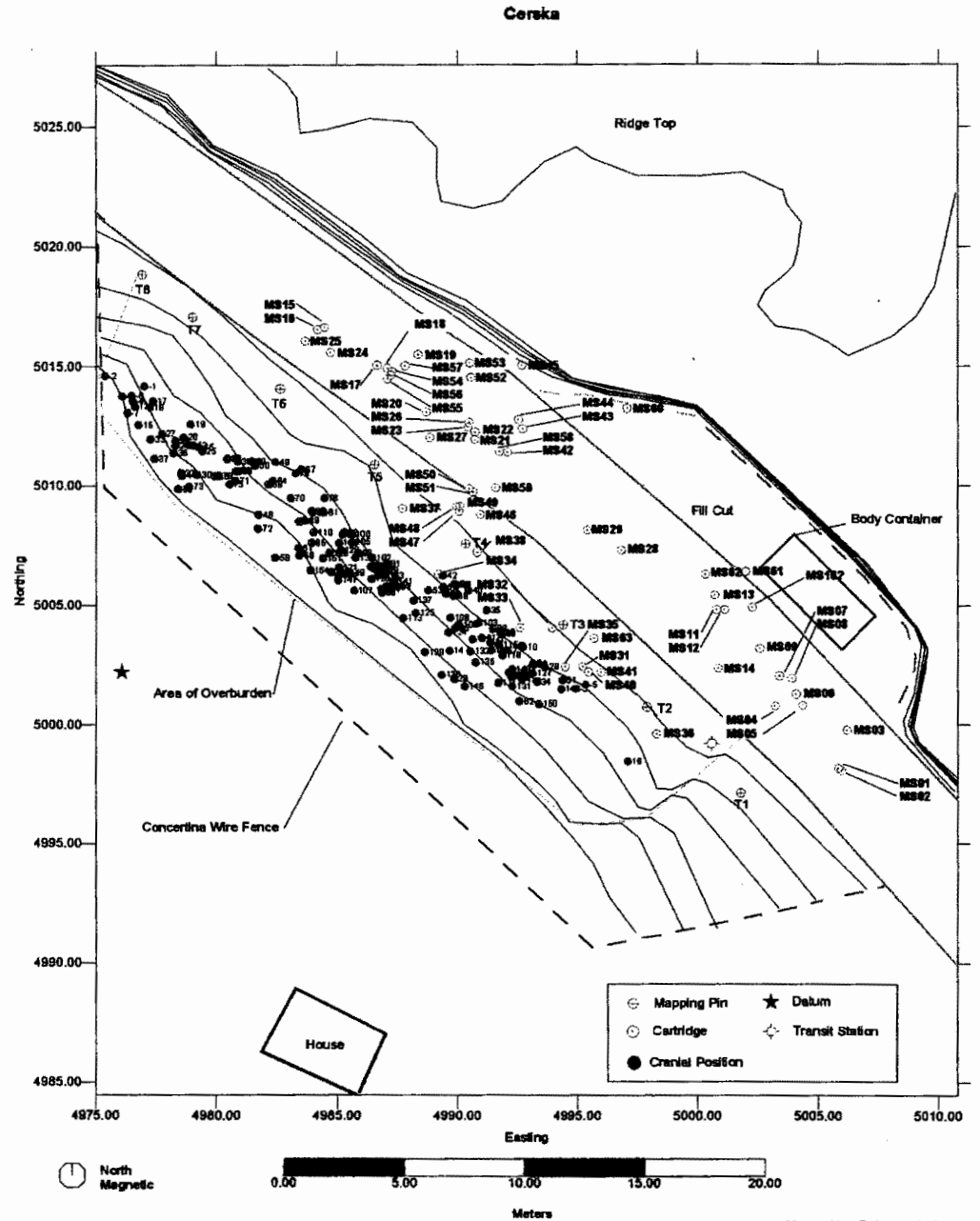

B.
Slika 1. (A) Karta istočne Bosne i Hercegovine, sa širim područjem lokaliteta grobnice Cerska. (B) Krupni plan područja Cerske, s mjestom na kojem se nalazi grobnica (koordinate CQ 473004).

Slika 2. Put koji vodi kroz područje na kojem se nalazi lokalitet grobnice Cerska, gledano prema istoku. (A) Fotografija: širi izgled lokaliteta prije obrade. (B) Fotografija: uvećani detalj na kojem se vidi mjesto odakle je uzeta zemlja za zatrpavanje ostataka na suprotnoj strani puta.

Slika 3. Topografska karta grobnice na lokalitetu Cerska koja prikazuje položaj površinskog dokaznog materijala i, putem lobanja, položaj žrtava.

/Slika 3:

Ridge Top = vrh padine

Body Container = kontejner za tijela

Fill Cut = rub pokrivke

Area of Overburden = područje površinskog sloja grobnice

Concertina Wire Fence = ograda od spiralne bodljikave žice

House = kuća

Mapping Pin = igla za kartiranje

Cartridge = čahura

Cranial Position = položaj lobanje

Datum = datum
 Transit Station = tranzitna stanica
 Northing = koordinata N
 Easting = koordinata E
 North Magnetic = magnetski sjever
 Meters = metri
 Contour Interval = interval kontura
 Mapped by = kartirala
 Drawn by = kartu izradio/

Raspored čahura duž puta podudara se s dimenzijama područja na kojem je vršeno zakopavanje. Međutim, prilikom pretraživanja detektorom metala primijećeno je da je gustoća čahura najveća na sjeverozapadnoj strani puta. Određeni broj čahura koje su prilikom početnog pretraživanja pronađene na tom području ucrtan je kao grupa, a ne zasebno. U "Evidenciji dokaznog materijala s terena" u Dodatku B, te čahure su upisane pod nazivom "sjeverna strana puta".

Veliko je pitanje da li se ovdje radi o pravoj grupi. Kao prvo, mnoge čahure su pronađene u površinskom sloju grobnice, odnosno zemlji koje je pokrivala ostatke. Prilikom zatrpavanja tijela, čahure su uklonjene s puta i pomiješane s površinskim slojem grobnice. Prema tome, grupe koje su uočene prilikom kartiranja ne predstavljaju ukupan broj čahura zaostalih na lokalitetu. Nadalje, neke čahure su odnijete prilikom ranijih istraga. I na kraju, čahure koje su, nakon pretraživanja detektorom metala, pronađene na putu (otkrivene uslijed prolaska teške mehanizacije i kamiona) nisu ucrtavane zasebno. Nakon veće rasprave o ovim pitanjima, stalo se na stanovište da se iz neobjektivnih podataka ne mogu izvući pouzdani zaključci o postojanju grupe. Međutim, tim je ipak smatrao da je važno da se meci i čahure prikupe kako bi se evidentirale razne vrste metaka i datumi proizvodnje raznih vrsta municije. Nakon pomenute rasprave, sve čahure koje su pronađene na putu spremljene su u istu kesu. Na to se odnosi "transprospekcijsko" mjesto pronalaska na kraju "Evidencije dokaznog materijala s terena" u Dodatku B.

Od čahura pronađenih na padini, ucrtavane su samo one koje su pronađene na površini prije nego što se pristupilo iskopavanju. Čahure koje su, u toku iskopavanja, pronađene u površinskom sloju grobnice, spremane su u kese, u "intervalima" od po 5 m, koji su se protezali sve do kraja padine. Intervali su pravljani okomito na potez od 32,5 m na vrhu padine. Nulta tačka je bila na južnom kraju grobnice (označena sa T1). Na svakih sljedećih 5 m postavljana je po jedna "T" oznaka, sve do T7; oznaka T8 je postavljena 2,5 m sjeverozapadno od oznake T7, odnosno 32,5 m od oznake T1 (Slika 4). Budući da se u slučaju tih čahura radilo o njihovoj sekundarnoj lokaciji (odnosno, da su one prilikom zatrpavanja tijela relocirane zajedno s prekrivkom grobnice, te da bi zbog toga teško mogle pružiti dodatne informacije od koristi MKSJ-u), nije smatrano potrebnim da se ucrtavaju pojedinačno. Pored toga, nismo pokušavali pronaći sve čahure iz površinskog sloja grobnice. To bi iziskivalo pretraživanje čitavog površinskog sloja grobnice, ispod površine od oko 200 kvadratnih metara. S obzirom na

ograničeni rok i broj osoblja, stalo se na stanovište da je dobijanje podataka koji bi vjerovatno bili ograničeni nije vrijedno tog truda.

Slika 4. Fotografija: pogled na grobnicu na lokalitetu Cerska nakon raščišćavanja površinske vegetacije, gledano prema zapadu. Žute brojčane oznake predstavljaju oznake zone, u metrima, počev od istočnog kraja grobnice (film s terena br. 3, snimak br. 19)

Međutim, smatrali smo da bi prikupljanje ograničenog obima bilo korisno, utoliko što bi podudaranje vrsta, proizvođača i nareza čahura pronađenih u površinskom sloju grobnice i onih pronađenih na putu ukazivalo na zaključak da su događaji na putu nužno u vezi sa žrtvama u grobnici. Drugim riječima, te žrtve su ubijene na putu, a ne na nekom drugom mjestu, i zatim zakopane. Nadalje, uzorci raznih vrsta municije bili su važni za utvrđivanje broja i vrste korištenog oružja. Smatrali smo da su i datumi proizvodnje čahura važni za utvrđivanje *terminus post quem* za zakopavanje. Prema tome, zemlja koja je uklonjena buldožerom nije pretražena, ali su sve čahure koje su pronađene u toku ručnog iskopavanja spremljene u kese, kao što je ranije opisano. Na sličan način se postupalo i s drugim predmetima koji nisu dovedeni u direktnu vezu s posmrtnim ostacima, kao što su cipele ili odjeća. Svi elementi dokaznog materijala su predati Tužilaštvu i obilježeni radi buduće analize. Meci i/ili čahure koji su dovedeni u direktnu vezu s posmrtnim ostacima kartirani su na licu mjesta (vidi odjeljak Ekshumacija).

Raščišćavanje površinske vegetacije su obavili radnici angažovani od strane MKSJ-a. Raščišćavanje je izvršeno nakon što je obavljena procjena minske zagađenosti i završeno izuzimanje površinskog

dokaznog materijala. Izvršeno je pod nadzorom stručnog osoblja MKSJ-a i organizacije "Ljekari za ljudska prava".

4. Iskopavanje

Prije nego što se prešlo na razradu strategije iskopavanja, utvrđene su granice prostiranja grobnice. To je učinjeno posmatranjem površine grobnice, kao i ručnim iskopavanjem niza probnih rovova, izvršenim radi definisanja površinskog sloja grobnice i dubine ispod površine ostataka; vodilo se računa i o rezultatima istrage izvršene u maju 1996.

U raznim dijelovima grobnice tehnike iskopavanja su se razlikovale, i to zavisno od više faktora, uključujući dubinu ispod površine ostataka i karakteristike tla. Opšte uzevši, tamo gdje su tijela bila zakopana plitko, korištene su samo ručne alatke. Zbog kompaktnosti tla, u najvećem dijelu grobnice su se za uklanjanje zemlje iznad i između zakopanih tijela morali koristiti pijuci. Tamo gdje je površinski sloj grobnice bio dublji, prekrivka je uklanjana bagerima. Iskopavanje bagerima su sve vrijeme nadgledala jedan ili dva člana tima. Bageri su korišteni i za uklanjanje ručno i mašinski iskopane prekrivke s područja na kojem je vršeno iskopavanje. Ta prekrivka je razasuta po padini na kraju terena.

Razotkrivanje tijela uglavnom je vršeno od vrha prema dnu padine, u intervalima od po 5 m. Kada bi rad na jednom intervalu od 5 m bio završen, razotkrivena tijela su pokrivena plastikom, a članovi tima su se premještali dalje prema jugu. Znalo se dogoditi da neki interval bude slučajno preskočen, te da tijela na tom području ostanu nerazotkrivena. Takva tijela su kasnije razotkrivali članovi tima koji su na to područje dolazili s utovarivačem.

5. Ekshumacija

Iz grobnice na lokalitetu Cerska izvađeno je sto pedeset osoba, i to s relativno male dubine, počev od 50 cm ispod površine zemlje. Kombinacija plitkoće grobnice, izloženosti suncu, relativno porozne osnove površinskog sloja i efikasne drenaže stvorili su uslove koji su ubrzali proces raspadanja i skeletizacije žrtava.

Kada se došlo do posmrtnih ostataka, površinski sloj grobnice je razmekšavan i uklanjan lopatama i pijucima. Žrtve su zatim definisane i, ako je bilo moguće, izdizane, lopaticama, metlicama, četkama i zašiljenim štapićima. Da prilikom čišćenja i vađenja ne bi dolazilo do gubitka elemenata, razotkrivene kosti šake (i, ako nije bilo cipela, kosti stopala) pakovane su u plastične vrećice i žicom vezivane za odjeću žrtve kojoj su pripadale. Fragmentirane lobanje su takode pakovane u zasebne vrećice, koje su zatim spremene u vreće za tijela žrtava kojima su pripadale. Na sličan način se postupalo i s drugim dijelovima tijela i/ili predmetima za koje se znalo kojoj žrtvi pripadaju. Ukoliko je među takvim predmetima bilo dokaznog materijala, kao što su meci ili čahure koji su bili u direktnoj vezi s nekim konkretnim tijelom, taj materijal je fotografisan *in situ*, prije vađenja i pakovanja. Sva odjeća,

ligature ili povezi, te meci ili krhotine metaka, koji su pripadali nekim konkretnim ostacima, ostavljani su zajedno s tim ostacima, a evidentirani su prilikom obdukcije.

Budući da kontejner-hladnjača u početku nije bio dostupan i da se kasnije kvario, razotkriveni ostaci žrtava su isprva ostavljani *in situ* i prekrivani plastičnom folijom radi zaštite od sunca i kiše, sve dok na čitavoj površini od 32,5 m nije završeno razotkrivanje prvog sloja zakopanih ostataka. Nakon toga se prelazilo na obradu i vađenje ostataka iz grobnice, kao što je opisano u prethodnom paragrafu. Relativno odmakli stadij raspadanja tijela iz grobnice na lokalitetu CSK (sva su bila djelomično skeletirana i/ili saponificirana) usporio je dehidraciju i gubitak informacija.

Da bi se izbjeglo eventualno miješanje zakopanih tijela, numerisanje nije vršeno sve do pred samo vađenje. Za numerisanje je bio zadužen samo jedan član forenzičkog tima, koji je o tome vodio pismenu evidenciju. Brojevi su dodjeljivani redom i sastojali su se od oznake grobnice (CSK) kojoj je dodavan redni broj konkretne žrtve, npr. CSK-1 i CSK-2 za prve dvije žrtve iskopane na lokalitetu Cerska. Radi usklađivanja podataka s onima dobijenim kartiranjem pomoću totalne stanice, u pomenutu evidenciju se upisivao i interval u kojem je tijelo pronađeno. Ostali podaci su uključivali datum numerisanja tijela, ime vođe tima za iskopavanje, ako i dodatne napomene o položaju tijela (npr., ispod žrtve br. CSK-77).

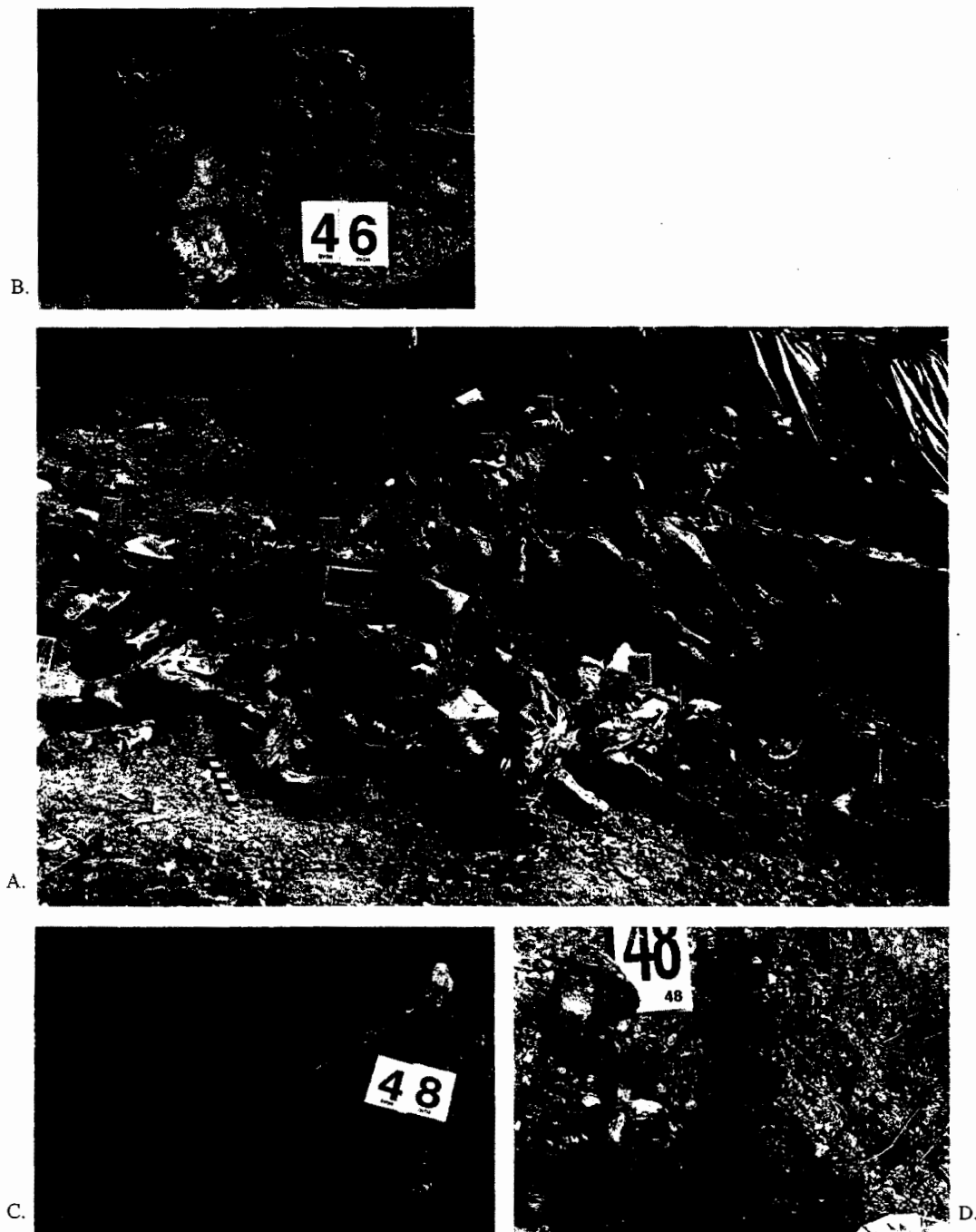
Nakon razgraničavanja i numerisanja ostataka, prelazilo se na izradu grube skice ostataka, njihovo kartiranje i fotografisanje. Svaki skup ostataka je sniman u širokom planu kako bi se pokazao njegov odnos prema drugim ostacima u neposrednoj blizini (Slika 5A). Nakon toga su snimane fotografije koje su prikazivale razgraničene ostatke s jasno istaknutim brojem slučaja. Kod tijela s ligaturama ili posebnim karakteristikama, snimane su fotografije u krupnom planu (Slika 5C, D). Slika 6 sadrži kartu izradenu takvim postupkom, koja prikazuje položaj lobanja.

Iako je zakopavanje tijela vršeno na čitavom području grobnice, gustoća zakopavanja je u nekim dijelovima bila veća nego u nekim drugima (Slika 6). Na južnom kraju lokaliteta je pronađeno jedno izolovano tijelo, udaljeno pet metara od svih drugih tijela.

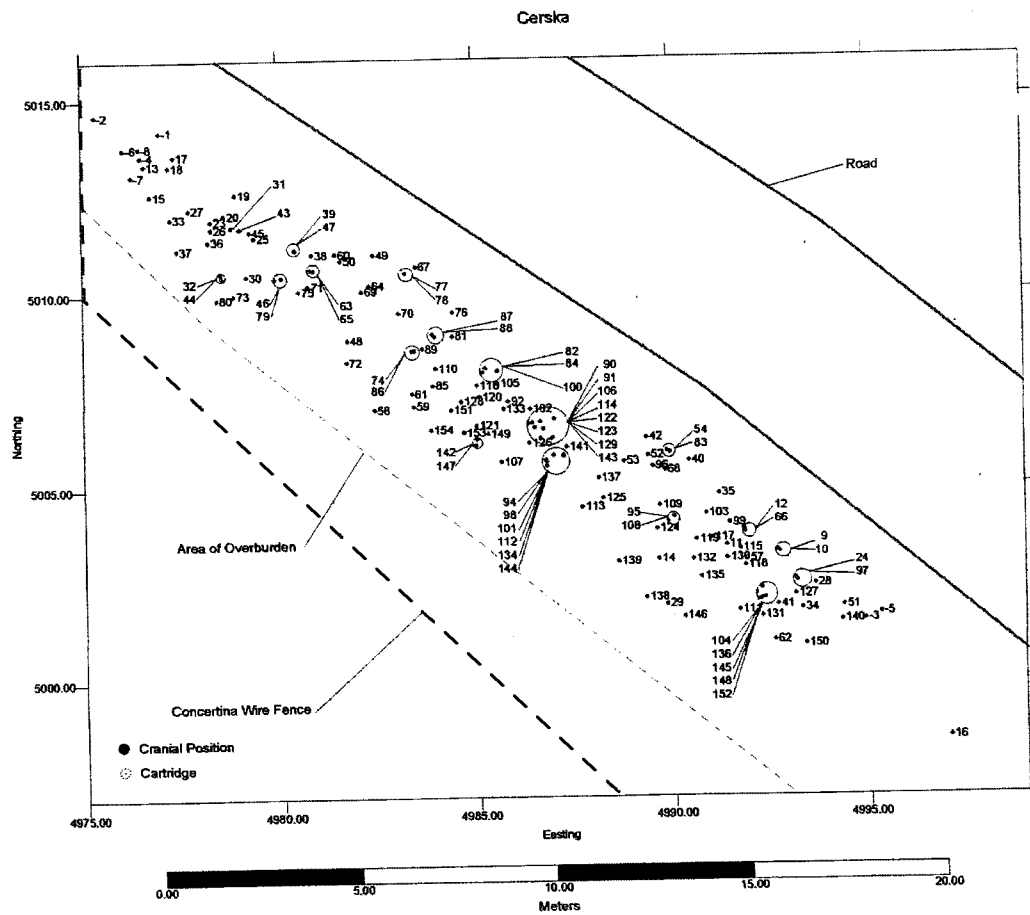
Prije prelaska na vađenje ostataka, ispunjavao se formular o ekshumaciji i/ili je vođa tima William D. Haglund snimao svoja zapažanja malim kasetofonom. Ta zapažanja su uključivala datum numerisanja ostataka, inicijale vođe (vođa) tima za iskopavanje, podatak o prisustvu ligatura i kratki opis odjeće. Ti kratki opisi odjeće su snimani kako bi se iskopani ostaci mogli uporediti s onima koji su primljeni na obdukciju, pri čemu se nije obraćala pažnja na detalje. Cjeloviti podaci o svakoj osobi mogu se pronaći u obdukcionim izvještajima. Na osnovu zapažanja s terena kasnije je izrađena Tabela 1.

Ostaci su vadeni i pakovani u plastičnu podstavu vreće za tijelo, koja se zatim stavljala u vreću za tijelo s patent-zatvaračem s označenim brojem slučaja, radi čuvanja i prijenosa na mjesto obdukcije. Vreće za tijela su označavane brojevima na oba kraja, kod glave i kod nogu. U njih je stavljana sva odjeća, kao i drugi dokazni materijal koji je pripadao određenom tijelu. Vreće su zatim zatvarane patent-zatvaračem.

Kada su svi ostaci izvađeni, izvršen je pregled dna grobnice kako bi se potvrdilo da ostataka više nema. Pregledana je i zemlja čija je boja promijenjena uslijed procesa raspadanja tijela. Na kraju iskopavanja, preko čitavog tog područja je bagerom iskopan rov, kako bi se vidjelo da se došlo do dna grobnice.

Slika 5. Širi izgled dijela grobnice u kojem su pronađena tijela od broja CSK-44 do broja CSK-50. (A) Fotografija: razgraničeni ostaci i njihov položaj u grobnici (film s terena br. 10, snimak br. 34). (B) Fotografija: snimak u krupnom planu na kojem se vidi fragmentacija lobanje tijela br. CSK-46 uslijed ranjavanja mecima velike brzine (film s terena br. 12, snimak br. 12). (C) Fotografija: fraktura tibije tijela br. CSK-48 (film s terena br. 12, snimak br. 10). (D) Fotografija: komad zamršene žice pronađen blizu tijela br. CSK-48, koji odgovara ligaturama (film s terena br. 12, snimak br. 22).

North
Magnetic

Mapped by: Rebecca A. Saunders
Drawn by: Terance L. Winemiller

Slika 6. Karta grobnice na lokalitetu Cerska koja prikazuje položaj lobanje (uvećani detalj Slike 3).

/Slika 6:

Road = put

Area of Overburden = područje površinskog sloja grobnice

Concertina Wire Fence = ograda od spiralne bodljikave žice

Cartridge = čahura

Cranial position = položaj lobanje

Northing = koordinata N

Easting = koordinata E

North Magnetic = magnetski sjever

Meters = metri

Mapped by = kartirala

Drawn by = kartu izradio/

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
CSK-001	12. juli 1996.	WDH, FM	Na desnom boku, paralelno s nasipom, licem nadolje, ruke na leđima	Košulja dugih rukava, crni kaiš, dva para pantalona, teniske	ne
CSK-002	12. juli 1996.	WDH, FM	Na desnom boku, noge savijene, stopala prema vrhu padine	Jakna, crni džemper, plavi džemper, pantalone, čarape, duboke cipele	ne
CSK-003	13. juli 1996.	FM, JPB	U sjedećem stavu, noge prema zapadu, stopala iza tijela (sjever), licem nadolje, glava nadvijena nad tijelom	Jakna ljubičaste, crvene i zelene boje, bijelo-crvena košulja, crvena sintetička majica	ne
CSK-004	13. juli 1996.	WDH, RS	Licem nadolje, lobanja niže od stopala, lijeva ruka preko jedne druge lobanje	Zeleni džemper, potkošulja, kaiš, tamne pantalone, crvene čarape na pruge, duboke cipele	ne
CSK-005	13. juli 1996.	FM, JPB	U klečećem stavu, licem nadolje, tijelo nagnuto prema naprijed, glava ispod desne ruke okrenuta prema istoku, desna ruka ispružena, lijeva ruka savijena prema nazad	Tamnoplavi pleteni džemper, svijetli džemper, crveno-bijeli donji dio trenerke s patent-zatvaračem, teniske	ne
CSK-006	13. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, glava prema dnu padine	Košulja dugih rukava, pantalone, čizme	ne
CSK-007	13. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, glava prema dnu padine, noge ispružene, desna ruka sa strane /original nejasan/	Plava karirana košulja kratkih rukava, džemper, košulja dugih rukava, plavi šorc, svijetle pantalone	ne
CSK-008	13. juli 1996.	WDH, JG	Glava prema vrhu padine, licem nadolje, desna ruka savijena	Gornji dio odjeće ljubičaste boje, pantalone, čarape, jedna cipela	ne
CSK-009	13. juli 1996.	JPB, CK	Licem nadolje, lijeva ruka savijena prema nazad, noge savijene, desna ruka ispružena naprijed	Tamna jakna s pletenim obrubom na struku, pamučna majica, donji dio trenerke svijetle boje	da
CSK-010	14. juli 1996.	JPB, CK	Na desnom boku, ruka /kao u originalu/ žicom vezana na leđima, tijelo okrenuto prema dnu padine, noge: desna savijena, lijeva /kao u originalu/ prema dnu padine, lijeva savijena, okrenuta prema gore	Tamna jakna, dvije trikotažne majice, majica s kragnom, kaiš, farmerke, tamne bokserice, gojzerice	da
CSK-011	14. juli 1996.	FM, DDP	Licem nagore, glava prema naprijed, desna ruka /kao u originalu/, stopala prema dnu padine	Tamna jakna s crvenom podstavom, tamna košulja na kopčanje, kaiš, tamne pantalone, tamna čarapa, jedna cipela	da
CSK-012	14. juli 1996.	JPB, CK	Leži na lijevom boku, noge savijene, malo prema vrhu padine	Tamna jakna, plavi pleteni džemper, kaiš, tamne pantalone, bokserice	ne
CSK-013	13. juli 1996.	WDH, RS	U dnu, paralelno s rubom, desna noga polusavijena, lijeva ruka polusavijena preko grudi, u ležećem stavu, na desnom boku	Zeleni džemper dugih rukava, plave pantalone, teniske	ne
CSK-014	14. juli 1996.	DDP, FM	Licem nadolje, paralelno s nasipom	Tamni džemper, tamne pantalone, kožne cipele	ne
CSK-015	13. juli 1996.	WDH	U dnu, paralelno s padinom	Teksas jakna, košulja dugih rukava na pruge, kaiš, crne pantalone	ne
CSK-016	14. juli 1996.	WDH	Glava /kao u originalu/, na desnom boku, stopala prema J	Prsluk, košulja dugih rukava, tamne pantalone, duboke platnene cipele s gumenim donom	da
CSK-017	14. juli 1996.	WDH	Glava prema dnu padine, licem nadolje, desna ruka ispružena u stranu i savijena u laktu, desna noga ispružena	Džemper dugih rukava, potkošulja, farmerke, cipele na vezanje	ne
CSK-018	14. juli 1996.	WDH	Na desnom boku, glava prema dnu padine, lijeva ruka ispružena u stranu	Teksas jakna, zeleni džemper dugih rukava, farmerke, duboke platnene cipele s gumenim donom	ne
CSK-019	14. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, glava prema dnu padine, desna noga savijena preko ispružene lijeve noge, desna ruka ispružena	Jakna, trikotažna majica, crni kožni kaiš, tamne pantalone, desna čarapa, smeđe kožne cipele na vezanje	ne
CSK-020	14. juli 1996.	WDH	Na desnom boku, glava prema vrhu padine	Svijetla košulja dugih rukava, tamne pantalone	da
CSK-021			Bez numeracije		
CSK-022	14. juli 1996.	FM, DDP	U ležećem stavu, glava prema vrhu padine, ruke umotane u kaput, šake iznad glave, vezane, obje noge savijene	Crno-zeleni džemper na pruge, košulja dugih rukava, crni kaiš, tamne pantalone	da
CSK-023	14. juli 1996.	WDH	Leži licem nadolje, na nekoliko drugih tijela, desna noga ispružena, lijeva noga savijena, lijeva ruka ispružena	Kaput, smeđi džemper dugih rukava, dvije potkošulje, crni kaiš, pantalone, gojzerice	da
CSK-024	14. juli 1996.	JPB, CK	I-Z, leži licem nagore, jedna ruka na leđima, koljena malo savijena, glava prema dnu padine	Pleteni džemper dugih rukava, svijetla majica, crne pantalone, desna kožna cipela	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
CSK-025	14. juli 1996.	WDH	Leži licem nagore, ruke na leđima, desna /kao u originalu/ noga savijena, desna noga savijena, desno koljeno preko lijevog gležnja	Tekساس jakna, košulja na kopčanje, crni kaiš, pantalone	da
CSK-026	14. juli 1996.	WDH	Leži na leđima, vrat priljubljen na grudi, ruke na leđima	Jakna, ljubičasti džemper dugih rukava, svijetle pantalone, bokserice	ne
CSK-027	14. juli 1996.	WDH	Rotacija u kukovima, prednja strana donjih ekstremiteta nagore, grudi nadolje, gornji dio tijela priljubljen uz donji	Gornji dio odjeće ružičaste boje, crne pantalone, desna cipela na vezanje	ne
CSK-028	14. juli 1996.	JPB, CK	Leži licem nagore, lijeva ruka ispružena iznad glave, lijeva ruka /kao u originalu/ savijena s podlakticom ispod karlice, karlica nagnuta udesno, lijeva noga ispružena preko /kao u originalu/ (razglobljena)	Plavo-zeleni džemper na kopčanje, džemper ljubičaste, crvene i bijele boje, kaiš, tamne pantalone	ne
CSK-029	14. juli 1996.	FM, DDP	Licem nagore i prema putu, stopala prema padini, tijelo S-J, desna ruka savijena s podlakticom iznad glave, lijeva ruka ispružena	Pamučna jakna s patent-zatvaračem, košulja na bijele i plave pruge, tamne pantalone preko crvenih pantalona, desna teniska	ne
CSK-030	14. juli 1996.	WDH	Leži paralelno s nasipom, glava prema dnu padine, noge ispružene, desna ruka savijena u laktu, podlaktica ispružena	Džemper, crni džemper, potkošulja, dva donja dijela trenerke, teniske	ne
CSK-031	14. juli 1996.	WDH	Leži licem nagore, noge ispružene i prema vrhu padine, glava prema dnu padine	Kaput, plava košulja, plava kravata umjesto kaiša, crne pantalone, žućkastosmede pantalone, plavi šorc, gumene čizme	ne
CSK-032	14. juli 1996.	WDH	Licem nagore, noge ispružene	Košulja s crvenkastosmedim kockicama veličine ¼ inča okruženim bijelim, majica, farmerke, bokserice, cipele do ispod gležnja	ne
CSK-033	14. juli 1996.	WDH	Leži na desnom boku, lijeva ruka pored grudnog koša, savijena	Plava sintetička jakna s patent-zatvaračem, plavi džemper, crni kožni kaiš (uski), pantalone na zelene pruge, duboke cipele na vezanje, od umjetne kože	ne
CSK-034	14. juli 1996.	JPB, CK	Licem nadolje, na nekoliko drugih tijela	Lagana tamna jakna, plava košulja, meki kaiš, tamne pantalone, tamna desna čarapa, tamna lijeva cipela	ne
CSK-035	14. juli 1996.	FM, DDP	Licem nadolje, pri dnu nasipa, na nekoliko drugih tijela, ruke na leđima	Džemper na smeđe, sive i bijele pruge, košulja, potkošulja, bokserice, tamne pantalone, kaiš, teniska	ne
CSK-036	14. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, ruke na leđima, pri dnu grobnice	Ljubičasti džemper dugih rukava, dva para tamnih pantalona, plave karirane gaće, čizme	ne
CSK-037	14. juli 1996.	WDH	Pri dnu grobnice, leži na lijevom boku, lijeva noga ispružena, lijeva noga /kao u originalu/ savijena, pored tijela br. 36	Zeleno-crvena košulja, farmerke, mokasinke	da
CSK-038	14. juli 1996.	WDH	Na hrpi pri dnu nasipa, licem nagore, noge raširene	Tamna jakna s patent-zatvaračem, potkošulja, kaiš od kanapa, tamne pantalone, čizme	ne
CSK-039	14. juli 1996.	WDH	Djelomično ispod tijela br. 38, na hrpi drugih tijela, tijelo malo nagnuto ulijevo, desna noga savijena, lijeva noga ispružena	Plavi gornji dio dugih rukava, svijetla košulja, pleteni kaiš, crne pantalone, duboka vojničke cipele, s remenjem	da
CSK-040	14. juli 1996.	FM, DDP	Dolje, desna ruka savijena i nagnuta prema užetu /kao u originalu/, lice okrenuto udesno	Tamna jakna, pleteni džemper, platnene pantalone, duboke cipele	ne
CSK-041	14. juli 1996.	JPB, CK	Licem nadolje, glava prema zapadu, stopala prema istoku	Tamna jakna, kaiš, pantalone od samta, crne teniske	ne
CSK-042	15. juli 1996.	FM	Leži licem nadolje, ispruženih nogu	Plavi džemper s dezenom, plava dukserica, kaiš, duboke cipele	ne
CSK-043	15. juli 1996.	WDH	U ležećem stavu, glava prema vrhu padine, tijelo malo ulijevo, noge priljubljene jedna uz drugu	Trikotažna majica dugih rukava, zelene farmerke, zelene bokserice, gozjerice	ne
CSK-044	15. juli 1996.	WDH	Stopala prema vrhu padine, glava prema dnu padine, donji ekstremiteti rotirani u kukovima ulijevo, gornji dio tijela licem nagore i paralelno s rubom	Gornji dio tamnosmede boje, gornji dio svijetle boje, kaiš, tamne pantalone, duge vunene gaće, crne teniske	ne
CSK-045	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine – drugi sloj	Tamni džemper dugih rukava, plava košulja dugih rukava, crni kaiš, tamne	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
				pantalone, gumene čizme	
CSK-046	15. juli 1996.	WDH	Leži na desnom boku, na pola puta do dna nasipa, glava pored tijela br. 47	Plava košulja, crni kaiš, tamne štofene pantalone, zelene čizme	ne
CSK-047	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine – drugi sloj	Plava košulja dugih rukava na kopčanje, crni kaiš, plave pantalone	ne
CSK-048	15. juli 1996.	WDH	Dno padine, glava prema vrhu padine, leži na lijevom boku, gornji dio tijela priljubljen uz donji, fraktura dijafize tibije	Ljubičasti kaput, pleteni gornji dio, potkošulja, crne pantalone, teniske	ne
CSK-049	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, licem nagore, desna noga savijena ispod ispružene lijeve noge	Kaput, pulover dugih rukava na crveno-crne kockice, crni kaiš, pantalone, lijeva cipela	ne
CSK-050	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, licem nagore, tijelo savijeno u kukovima, na desnom boku, noge ispružene – malo savijene	Plavi pleteni džemper, ispod njega plava košulja, potkošulja, široki crni kaiš, plave pantalone, duboke cipele na vezanje	ne
CSK-051	15. juli 1996.	CK, JPB	Licem nadolje i ulijevo, ruke žicom vezane na leđima	Teksas jakna, pleteni kaiš, farmerke, gojzerice	da
CSK-052	15. juli 1996.	FM	Stopala prema vrhu padine, glava prema dnu padine, licem nadolje, tijelo zgrčeno - glava ispod grudnog koša, pete na stražnjici (naopako)	Plavi džemper, košulja, kožni kaiš, pantalone sa zelenim dezenom, crne čarape, crne cipele	ne
CSK-053	15. juli 1996.	FM	Glava udesno i prema putu, tijelo savijeno u struku prema naprijed, cipele okrenute dijagonalno na padinu	Plava jakna, zelena košulja dugih rukava, kožni kaiš, svijetle pantalone, cipele od umjetne kože, crvene čarape	ne
CSK-054	15. juli 1996.	FM	Glava prema dnu padine, tijelo rotirano u struku	Crna jakna, svijetla majica, svijetle pantalone, tamni donji veš, crne čizme	ne
CSK-055			Bez numeracije		
CSK-056			Bez numeracije		
CSK-057	15. juli 1996.	CK, JPB	U ležećem stavu, na lijevom boku, tijelo okrenuto prema padini	Kožna jakna, kaiš, tamne pantalone, tamne čarape, lijeva cipela	ne
CSK-058	15. juli 1996.	WDH	U dnu padine, pored tijela br. 59, licem nagore, ruke na leđima, noge ispružene, na lijevom boku	Crna jakna s patent-zatvaračem, kožni kaiš, zelene pantalone, čarape, cipele na vezanje	ne
CSK-059	15. juli 1996.	DDP	U ležećem stavu, na donjem rubu grobnice, licem nagore, desna ruka ispružena, lijeva ruka savijena, noge ispružene polusavijene /kao u originalu/ prema vrhu padine, torso ispružen	Plavo-zelena košulja, crni kaiš, pantalone, duboke cipele	da
CSK-060	15. juli 1996.	WDH	U ležećem stavu, glava prema vrhu padine, desna noga savijena, desna ruka u stranu sa šakom na kuku	Košulja dugih rukava, pantalone	ne
CSK-061	15. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, na rubu hrpe tijela, desna noga ispružena, lijeva noga savijena	Kaput, plavi džemper dugih rukava, kaiš od kanapa, pantalone, duge gaće, bokserice, duboke cipele	ne
CSK-062	15. juli 1996.	JPB, CK	Na rubu grobnice, glava prema Z, stopala prema I, ruke ispružene u pravcu S-J	Plava pamučna košulja, zelene pantalone, kaiš, trikotazni donji veš, svijetle čarape s crvenom prugom u visini gležnja	ne
CSK-063	15. juli 1996.	WDH	Leži na lijevom boku, paralelno s padinom, noge ispružene, malo prema dnu padine	Plava košulja, svijetle pantalone, tamna jakna, plavi kaiš	da
CSK-064	15. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, noge raširene, lijeva ruka ispružena u stranu, oko ruke jedan komad žice	Kaput, košulja na crvene pruge, pantalone, cipele	da
CSK-065	15. juli 1996.	WDH	Licem nagore, obje ruke savijene u laktu, šake iza glave, lijeva noga savijena ispod drugih ostataka, desna noga savijena i petom odzada dodiruje desno koljeno /kao u originalu/	Jakna, crni kaiš, crne pantalone, smeđe duboke cipele s gumenim donom	ne
CSK-066	15. juli 1996.	CK, JPB	Leži na leđima, desna ruka na grudima, savijena u laktu, lijeva ruka uz lijevu stranu tijela, desna noga savijena u koljenu – tibija/fibula okrenuta prema dnu padine, desno stopalo savijeno prema II, lijeva noga u hiperfleksiji - tibija/fibula okrenuta prema Z	Košulja, crne pantalone s crnim kaišem, lijevo stopalo zamotano u plastičnu foliju	ne
CSK-067	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, tijelo na desnom boku	Ružičasta jakna s patent-zatvaračem, plava karirana košulja, crni kaiš,	da

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
				pantalone, bokserice, cipele na vezanje	
CSK-068	15. juli 1996.	FM	Leži na desnom boku paralelno s padinom, desna ruka prema dnu padine i savijena u laktu, lijeva ruka savijena sa šakom na leđima, obje noge polusavijene	Plavi džemper, bijela košulja, plave pantalone, kožni kaiš, bež čarape, crne kožne cipele	ne
CSK-069	15. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, desna ruka ispružena, savijena u laktu /kao u originalu/	Plavi kaput, radne čizme	ne
CSK-070	16. juli 1996.	WDH	Tijelo u kukovima savijeno prema naprijed, torzo podignut na vrhu ostataka, noge prema dnu padine, ruke na leđima	Džemper dugih rukava, crni kaiš, smeđe pantalone, ljubičaste čarape	da
CSK-071	16. juli 1996.	WDH, JPB	Licem nadolje, stopala ispružena, lijeva ruka ispružena, obje noge ispružene	Smeđi džemper, plava potkošulja, plavi šorc, gumene čizme	ne
CSK-072	16. juli 1996.	WDH	Licem nagore, ruke na leđima, noge prema vrhu padine i polusavijene	Teksas jakna, smeđa košulja dugih rukava, crni kaiš, pantalone, crvene čarape, narandžaste cipele	ne
CSK-073	16. juli 1996.	JPB	Glava prema dnu padine, lijeva noga zgrčena preko drugih tijela, kao i lijeva /kao u originalu/, noge raširene	Jakna, pantalone, tenisne	ne
CSK-074	16. juli 1996.	WDH	Glava prema dnu padine, noge prema vrhu padine, desna ruka ispružena u stranu, leži licem nadolje, na desnom boku, s koljenima privučenim na grudima	Lijeve čarape, desna natikača	ne
CSK-075	16. juli 1996.	JPB	Licem nadolje, noge ispružene, desna ruka sa strane, lijeva ruka savijena s laktom prema lumbarnoj regiji i šakom uz bočnu stranu tijela, ispruženom prema gore /kao u originalu/	Plavi pleteni džemper, tamna košulja, tamne pantalone, crveni šorc, gumene čizme	ne
CSK-076	16. juli 1996.	WDH	Licem nagore, lijeva ruka ispružena, desna ruka savijena na leđima, lijevo koljeno privučeno na grudima, u klečećem položaju, desna preko lijeve /kao u originalu/	Prsluk, plavi džemper	ne
CSK-077	16. juli 1996.	WDH	Leži licem nadolje, s povezom preko očiju	Zeleni džemper ispod crvenog džempera, crni kaiš, crne pantalone, mokasinke	ne
CSK-078	16. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, desna noga savijena u koljenu, lijeva noga iskrivljena i prema vrhu padine	Ljubičasti kaput s patent-zatvaračem, prsluk od debelog teksasa, smeđa košulja dugih rukava	ne
CSK-079	16. juli 1996.	JPB	Leži licem nagore, tijelo nagnuto udesno, lijeva ruka ispružena, noge polusavijene	Košulja, svijetla potkošulja, pleteni kaiš, tamne pantalone, tenisne	ne
CSK-080	16. juli 1996.	JPB	Tijelo nagnuto udesno, noge podvijene, desna ruka ispružena iznad glave	Tamni pleteni džemper, kožni kaiš, tamne pantalone, kožna gležnjača s gumenim donom	ne
CSK-081	16. juli 1996.	WDH	Paralelno s rubom, na 2 m od ruba, licem nadolje, lijeva ruka ispružena nagore, desna ruka savijena	Pleteni džemper dugih rukava, crni kaiš, pantalone, platnene duboke cipele s gumenim donom	ne
CSK-082	16. juli 1996.	WDH	Paralelno s rubom, noge ispružene	Jakna s crvenim obrubom, potkošulja, pantalone, tenisne	da
CSK-083	16. juli 1996.	JPB	Tijelo ispruženo, u ležećem stavu, na desnom boku, ruke pozadi	Plavi pleteni džemper na pruge, farmerke, čizme vojničkog stila	ne
CSK-084	16. juli 1996.	WDH	Leži licem nadolje na nekoliko drugih tijela, lijeva noga ispružena, desna noga, savijena u kuku, visi iznad hrpe tijela, desna ruka, lijeva ruka /kao u originalu/ ispružena prema vrhu padine	Crvena jakna s patent-zatvaračem, pantalone, čarape	ne
CSK-085	16. juli 1996.	WDH	Leži licem nadolje na drugim ostacima, tijelo nagnuto u stranu, torzo udesno, desna ruka savijena u laktu sa šakom na /kao u originalu/	Pleteni džemper, košulja na crvene pruge, crni kaiš, zelene pantalone, čizme s gumenim donom	ne
CSK-086	16. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, desna ruka ispružena u stranu, na vrhu drugih tijela	Crni kaput, crna košulja, bijela košulja, pantalone, vunene čarape, cipele	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
CSK-087	16. juli 1996.	WDH	U ležećem stavu, donji ekstremiteti udesno, torzo nagore, noge prema vrhu padine, ruke na leđima	Tamna jakna, duboke platnene cipele	ne
CSK-088	17. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, na lijevom boku, desna ruka iza lijeve ruke	Plavi kaput na pruge, košulja, pantalone, narandžaste cipele	ne
CSK-089	17. juli 1996.	WDH	Tijelo okrenuto prema vrhu padine, noge savijene	Crvena karirana košulja, narandžaste cipele	ne
CSK-090	17. juli 1996.	WDH	Tijelo okrenuto prema vrhu padine, gornji rub grobnice	Kaput, potkošulja, zelene pantalone, crvene bokserice, duboke cipele od kože i plastike	ne
CSK-091	17. juli 1996.	WDH	Tijelo pomiješano s ostacima ispod njega, nagnuto ulijevo, stopala prema vrhu padine	Pleteni džemper dugih rukava, crni kaiš, pantalone	ne
CSK-092	17. juli 1996.	WDH	Na dnu hrpe nekoliko drugih skeletiziranih ostataka, u ležećem stavu, na lijevom boku, noge savijene	Svijetla košulja, široki crni kožni kaiš, pantalone, čarape	ne
CSK-093	17. juli 1996.		Slučaju broj CSK-93 kasnije je dodijeljen broj CSK-100		
CSK-094	17. juli 1996.	FM	Stopala prema vrhu padine, licem nagore	Platnena jakna, zeleni džemper, crno-crvena karirana košulja, tamne pantalone, kožne cipele	ne
CSK-095	17. juli 1996.	JPB, CK	U sjedećem stavu, glava prema dnu padine, noge podvijene	Zelena jakna, svijetla potkošulja, kožni kaiš, farmerke, narandžaste cipele	ne
CSK-096	17. juli 1996.	JPB, CK	Licem nadolje, glava prema zapadu, noge savijene u koljenu, stopala prema dnu padine, tijelo paralelno s putem	Svijetla jakna, trikotažna majica, plave pantalone, platnene duboke cipele s gumenim donom	da
CSK-097	17. juli 1996.	DDP	Leži na desnom boku, ruke na leđima, kukovi rotirani i noge savijene, pravac I-Z	Tamna košulja kratkih rukava, farmerke	ne
CSK-098	17. juli 1996.	FM	Leži licem nadolje, na drugim ostacima, noge široko razmaknute	Jakna od skaja, svijetli džemper, bijela majica, kožni kaiš, plave pantalone, crne čarape, cipele	ne
CSK-099	17. juli 1996.	JPB, CK	Paralelno s padinom, licem nadolje, glava okrenuta prema SI, lijeva ruka lagano savijena, desna ruka savijena i ispod tijela	Plava jakna, majica, potkošulja, tamni donji dio trenerke, gaće, duboke tenisne	ne
CSK-100	17. juli 1996.	WDH	Licem nagore, glava prema vrhu padine, lijeva ruka savijena u laktu, noge ispružene, desna ruka ispružena, na dnu grobnice	Gornji dio zelene boje, gumene čizme, kaput	ne
CSK-101	17. juli 1996.	FM	Licem nadolje, stopala prema vrhu padine, ruke raširene	Crna jakna, košulja na bijele i plave pruge, kožni kaiš, tamne pantalone	ne
CSK-102	17. juli 1996.	RS, JG	U dnu padine, gornji dio tijela priljubljen uz donji, noge najviše, prekrivaju glavu i torzo	Crna jakna, bijela majica	ne
CSK-103	17. juli 1996.	CK, JPB	Licem nadolje, glava prema SI, stopala prema dnu padine, ruke na leđima	Zelena jakna s patent-zatvaračem, tamne pantalone, svijetle čarape, bijele tenisne od umjetne kože	ne
CSK-104	17. juli 1996.	DDP	Pravac I-Z, licem nadolje	Džemper, košulja s lastišem oko struka, plave pantalone s patent-zatvaračima na džepovima, kožne cipele	ne
CSK-105	17. juli 1996.	WDH	Licem nagore, glava prema vrhu padine, ruke ispružene, desna noga ispružena, lijeva savijena	Tamna košulja dugih rukava, košulja na kopčanje, pleteni kaiš, crne pantalone, cipele	ne
CSK-106	17. juli 1996.	WDH	U ležećem stavu, tijelo presavijeno u struku, licem nadolje, torzo udesno, noge i glava prema vrhu padine, ruke ispružene ispred tijela	Smeđi pleteni džemper, plava košulja na kopčanje, plave pantalone	ne
CSK-107	17. juli 1996.	WDH	Leži na lijevom boku, noge prema vrhu padine i savijene, glava prema dnu padine, ruke na leđima	Jakna zelene, narandžaste i crne boje, zelene pantalone, gumene čizme	ne
CSK-108	17. juli 1996.	CK, JPB	Licem nadolje, tijelo presavijeno, stražnjica prema dnu padine, glava i stopala prema vrhu padine, na lijevom boku	Tamna jakna, crveno-crna karirana košulja, zelene pantalone, kaiš, zelene gumene čizme	da
CSK-109	17. juli 1996.	CK, JPB	U ležećem stavu, tijelo u hiperfleksiji, noge preko torza sa stopalima	Sako od tvida, crveno-bijeli džemper, majica, svijetle pantalone, čarape,	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
			prema vrhu padine, ka sjeveru, i kukovima na najnižoj tački, ruke preko glave	crne duboke tenisne	
CSK-110	17. juli 1996.	WDH	Licem nagore, presavijen, koljena privučena na grudí, glava malo prema vrhu padine, stopala prema dnu padine	Smeđi džemper, majica na bijele, plave i crvene pruge, tamne pantalone, kaiš, čarape, kožne čizme	ne
CSK-111	17. juli 1996.	DDP	Pravac SI-JZ, torso i glava umotani u jaknu, noge prema vrhu padine i polusavijene	Plava jakna s patent-zatvaračem, džemper, crvena majica, duge pantalone	ne
CSK-112	17. juli 1996.	WDH, RS	Glava ispod torza, ruke ispružene, glava prema vrhu padine, stopala prema dnu padine	Crni kaput, crveni džemper, crveni gornji dio, farmerke, cipele s gumenim donom	ne
CSK-113	17. juli 1996.	FM, RS	U ležećem stavu, na desnom boku, glava prema dnu padine, tijelo malo prema gore, polusavijeno u kukovima i koljenima, ruke na leđima	Teksas jakna, pantalone, tenisne	da
CSK-114	18. juli 1996.	WDH	Prema dnu padine, noge rotirane, paralelne s rubom	Crvena košulja, kožne cipele	ne
CSK-115	17. juli 1996.	CK, JPB	Potrbuške, lice okrenuto prema dnu padine, tijelo paralelno s padinom, noge malo prema dnu padine	Smeđi džemper, karirane pantalone, čizme	ne
CSK-116	17. juli 1996.	FM	U ležećem stavu, na lijevom boku, tijelo okrenuto prema dnu padine, ruke na leđima, noge iskrivljene i rotirane	Plava majica, tamne pantalone, crveni šorc, svijetle potkošulje dugih rukava, čarape, crne cipele do gležnja	ne
CSK-117	17. juli 1996.	CK	U ležećem stavu, okomito u odnosu na put, glava prema dnu padine, licem nadolje, lijeva noga savijena u koljenu i prebačena preko ispružene desne noge	Pleteni džemper, kaiš, pantalone, gumene čizme	ne
CSK-118	17. juli 1996.		I-Z, s rukama na leđima	Crna najlon jakna, zelene karirane pantalone, gojzerice	da
CSK-119	18. juli 1996.	JPB, CK	U ležećem stavu, na desnom boku, paralelno s putem, noge malo savijene, glava ispod tijela, stopala prema Z, glava prema I, lijeva ruka ispružena prema vrhu padine, ka SI, desna ruka savijena u laktu	Tamna jakna, tamnoplava košulja, svijetla košulja, kožni kaiš, smeđe pantalone, duboke cipele	ne
CSK-120	17. juli 1996.	FM, RS	Licem nadolje, rotacija u kukovima, lijeva ruka savijena sa šakom pored tijela, desni donji ekstremitet ulijevo	Zelena jakna, plave pantalone, svijetle čarape, crne tenisne	ne
CSK-121	17. juli 1996.	FM	U ležećem stavu, licem nadolje, noge prema dnu padine, tijelo nagnuto ulijevo, hiperekstenzija u kukovima	Pleteni džemper, smeđe-zeleni džemper, karirana košulja crne, bijele i zelene boje, tamne pantalone, čarape, smeđe kožne cipele	ne
CSK-122	18. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, noge savijene u stranu	Crvena košulja na tamne pruge, farmerke, narandžaste čizme	ne
CSK-123	18. juli 1996.	WDH	Glava nadolje, licem nadolje, noge polusavijene	Džemper na ljubičaste, zelene, žute i crvene pruge, košulja, pantalone, čarape, narandžaste čizme	ne
CSK-124	18. juli 1996.	JPB, CK	U ležećem stavu, paralelno s putem, glava prema zapadu, lice okrenuto prema dnu padine, tijelo ispruženo, lijeva noga prava, desna noga savijena u koljenu, lijeva ruka savijena	Svijetla jakna, smeđe-plava košulja, plave pantalone, čarape, duboke tenisne	ne
CSK-125	18. juli 1996.	WDH	Paralelno s rubom, na lijevom boku, lice prema dnu padine	Crna jakna, dukserica na smeđe, crne i zelene pruge, kožni kaiš, pantalone, čizme do lista	ne
CSK-126	18. juli 1996.	WDH	Tijelo nagnuto udesno, leđa prema dnu padine, noge savijene s koljenima prema vrhu padine, ruke na leđima	Košulja kratkih rukava, potkošulja s uskim naramenicama, tamne pantalone, gaće, narandžaste cipele do gležnja	ne
CSK-127	18. juli 1996.	DDP	Pravac I-Z, lijeva ruka ispružena, tijelo okrenuto prema dnu padine, blago paralelno s padinom, na lijevom boku, savijeno u koljenima	Plava jakna, svijetla košulja, donji veš, platnene pantalone, smeđe čarape, kožne čizme	ne
CSK-128	18. juli 1996.	FM	Licem nagore, tijelo ispruženo u kukovima, noge prema vrhu padine, lijevo brdo /kao u originalu/ ispruženo, desna noga savijena	Teksas jakna, plavi džemper, bijela majica, kožni kaiš, zelene pantalone, crne kožne čizme	ne
CSK-129	18. juli 1996.	WDH	Na drugim tijelima, licem nagore, lijeva ruka savijena sa šakom na torzu,	Teksas jakna, dukserica, crvena košulja, široki crni kaiš	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
			desna ruka ispružena prema dnu padine		
CSK-130	18. juli 1996.	JPB, CK	Licem nagore, desna ruka ispružena paralelno s tijelom, lijeva ruka ispružena u stranu i savijena u laktu ispod /kao u originalu/, desna noga ispružena prema dnu padine, lijeva noga savijena u koljenu, od tijela /kao u originalu/	Svijetli džemper, košulja, tanki kaiš, farmerke, čarape, teniske crvene, bijele i plave boje	ne
CSK-131	18. juli 1996.	DDP, DG	U ležećem stavu, potbuške, glava /kao u originalu/, na lijevoj strani, tijelo nagnuto prema vrhu padine	Teksas jakna, kaiš, farmerke, cipele	ne
CSK-132	18. juli 1996.	JPB, CK	Leži na leđima, desna noga ispružena, licem nagore, desna noga preko lijeve	Zelena jakna, žuta košulja, kožni kaiš, zelene pantalone, kožna cipela s gumenim donom	ne
CSK-133	18. juli 1996.	FM	Glava prema SZ, stopala prema I, licem nagore, desna noga savijena preko lijeve, lijeva ruka ispružena prema istoku, desna ruka savijena na grudima	Crveno-bijeli džemper, crne pantalone	ne
CSK-134	18. juli 1996.	WDH	Glava prema dnu padine, stopala prema vrhu padine, licem nadolje, leži na leđima	Crveno-zeleni džemper, platneni kaiš, plave pantalone, cipele	ne
CSK-135	18. juli 1996.	CK, JPB	Leži na leđima, paralelno s putem, licem nagore, desna ruka savijena sa šakom na vratu, desna noga savijena prema vrhu padine, lijeva noga ispružena prema dolje	Jakna, košulja, kaiš, pantalone od samta, čarape, bijele teniske s plavim donom	ne
CSK-136	18. juli 1996.	DDP, DG	Z-I, glava prema zapadu, glava i tijelo i lijeva strana /kao u originalu/	Jakna crvene, plave i zelene boje, plava teksas košulja na kopčanje, žučkastosmede pantalone, jedna teniska	ne
CSK-137	18. juli 1996.	FM	Glava ispod tijela, licem nadolje, desna noga podvijena na bedro, desna ruka ispod tijela, lijeva savijena preko tijela, lijeva noga ispružena	Teksas jakna, crveno-plava košulja, platneni kaiš, plave pantalone, plavo-crvene čarape, teniske	ne
CSK-138	17. juli 1996.	CK, JPB	J-SI, glava prema dnu padine, licem nagore, lijeva noga preko tijela, paralelno s padinom, desna noga ispružena prema vrhu padine, lijeva ruka ispružena paralelno s tijelom	Svijetla jakna, košulja s dezenom, crvene pantalone, crne pantalone, gumene čizme do lista	ne
CSK-139	18. juli 1996.	JPB, CK	Z-I, licem nadolje, lagano okrenuto prema SI	Kožna jakna, majica, tamne pantalone, čizme	ne
CSK-140	18. juli 1996.	DDP, DG	I-Z, tijelo okrenuto prema dolje, ruke ispod tijela	Tamni pleteni džemper, svijetla košulja, tamne pantalone, duboke cipele	ne
CSK-141	18. juli 1996.	WDH	Glava prema vrhu padine, tijelo na leđima i nagnuto, noge savijene u koljenu	Tamni kaput, košulja zelene, bijele i žute boje, plave pantalone, čarape, teniske	ne
CSK-142	18. juli 1996.	FM	Glava ispod tijela, glava prema J, tijelo u pravcu S-J	Crni kaput, pulover s crvenim lijevim ramenom i plavim rukavom, plavkasta potkošulja s uskim naramenicama, zelene gaće s bijelim lastišem, smeđe pantalone, crne cipele na vezanje	ne
CSK-143	18. juli 1996.	FM, RS	Licem nadolje, glava prema SI, stopala prema J, lijeva ruka ispružena/polusavijena prema S	Crna jakna, svijetla majica, zelene pantalone, teniske	ne
CSK-144	18. juli 1996.	WDH	Glava i torso dolje, tijelo savijeno u kukovima, noge polusavijene i paralelne s nasipom	Tamna košulja, jakna na kopčanje, plave pantalone, kaiš, karirane pantalone s crvenim i crnim poprečnim prugama, čarape, desna gumena čizma	ne
CSK-145	18. juli 1996.	DDP, DG	Pravac Z-SI, licem nadolje, na dnu hrpe tijela blizu ruba grobnice, gomji dio tijela priljubljen uz donji	Plava jakna, svijetla košulja, farmerke, bijeli donji veš, kanap umjesto kaiša, kožne radne cipele	ne
CSK-146	18. juli 1996.	JPB, CK	U dnu padine, glava na istočnom kraju, paralelno s putem, noge ispružene prema zapadu	Zeleno-crvena jakna, crveni prsluk, potkošulja, farmerke, kožni kaiš, desna kožna cipela	ne
CSK-147	18. juli 1996.	WDH	Licem nadolje, desna ruka polusavijena, glava prema Z, stopala prema SI – lijevo preko desnog	Tamna jakna, pulover dugih rukava s patent-zatvaračem, svijetla košulja sa širokim zelenim poprečnim prugama, ljubičasta potkošulja, dvoje gaća,	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

Tabela 1. Zapažanja s terena u vezi s ekshumacijama tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum*	Iskopavanje izvršio/la†	Pravac i položaj	Opšti opis odjeće	Pronadene ligature
				smeđe pantalone	
CSK-148	18. juli 1996.	DDP	U ležećem stavu, na desnom boku, prema dnu padine, ruke na ledima, tijelo ispruženo u kukovima, okrenuto prema vrhu padine	Plava košulja na pruge, kaiš, tamne pantalone, svijetli šorc, donji veš marke "Gitano"	ne
CSK-149	18. juli 1996.	WDH	Tijelo okrenuto prema vrhu padine, na desnom boku, noge polusavijene, rotirane u kukovima, torzo i glava nadolje, ekstremiteti ulijevo, desna ruka savijena, sa šakom na licu, lijeva ruka savijena, sa šakom iznad lica	Zelena košulja dugih rukava, potkošulja, kožni kaiš, pantalone, duboke cipele	ne
CSK-150	18. juli 1996.	DDP, DG	Licem nadolje, lijeva ruka savijena na ledima, glava iza tijela	Tamna jakna, svijetla košulja, kaiš, tamne pantalone, crne cipele	ne
CSK-151	18. juli 1996.	FM	Dno padine, tijelo nagnuto udesno i okrenuto prema vrhu padine	Crni kaput, zeleni džemper dugih rukava, plave pantalone, čarape	da
CSK-152	18. juli 1996.	DDP, DG	Pravac Z-I, u dnu padine, iznad glave /kao u originalu/, licem nagore, noge savijene, desna ruka na ledima, lijeva ruka savijena u laktu, lijevi zglob paralelno s glavom	Karirana košulja iznad plave košulje na pruge, zelene pantalone, gumene duboke cipele	ne
CSK-153	18. juli 1996.	FM	Tijelo nagnuto ulijevo, desna noga savijena prema dnu padine, lijeva prema vrhu padine, ruke na ledima	Tamna košulja, tamna jakna, svijetle pantalone, teniske, gaće	ne
CSK-154	18. juli 1996.	FM, DDP	Z-I, u dnu padine, licem nagore, noge savijene, desna preko lijeve, desna ruka ispružena prema nazad iza glave, lijeva ruka savijena, lijevi zglob paralelno s glavom	Jakna, dukserica s patent zatvaračem, pantalone, duboke cipele	ne
CSK-155	18. juli 1996.	FM, DDP	Samo lobanja – okrenuta prema putu	Nema odjeće	ne

† JPB = Jose-Pablo Baraybar; DG = Dorothy Gallagher; JG = John Gerns; WDH = William Haglund; CK = Clea Koff; FM = Fernando Moscoso; DDP = David del Pino; RS = Rebecca Saunders

CSKFIELD.FLD odštampano 28. maja 1998.

6. Napomene o iskopavanju

Nepovoljne vremenske prilike na lokalitetu Cerska bile su minimalne i svodile su se na povremenu kišu. Međutim, istragu su komplikovala pitanja kao što su obezbjeđenje lokaliteta, odjeća koja nije mogla biti dovedena u vezu s nekim konkretnim žrtvama i miješanje ostataka.

a. Obezbjeđenje

Prvo veće kriminalističko-tehničke istrage, 7. jula 1996., osoblje obezbjeđenja, angažovano od strane Tužilaštva, ostavljeno je na lokalitetu. Kada se forenzički tim sutradan ujutro vratio na lokalitet, nije ga tamo zatekao. Prema riječima osoblja IFOR-a, osoblje obezbjeđenja se povuklo zbog prijatni mještana. U toj fazi je bila obavljena samo provjera minske zagadenosti lokaliteta i prvobitno fotografisanje. Nisu uočeni tragovi koji bi ukazivali na to da je, u odsustvu osoblja obezbjeđenja, stanje lokaliteta mijenjano. Stoga nije smatrano da to kršenje mjera obezbjeđenja ima neki veći značaj. Nakon toga, osoblje MKSJ-a je vršilo danonoćno obezbjeđenje.

b. Miješanje ostataka

Veliki broj ostataka iz grobnice na lokalitetu Cerska bio je u raznim stadijima skeletizacije. Budući da je grobnica ležala na padini, postojala je opasnost da se, nakon razotkrivanja i razgraničavanja, skeletizovani i razdvojeni ostaci otkotrljaju s mjesta na kojem su se prvobitno nalazili. Tu opasnost je još većom činila činjenica da su strijelne rane bile nanijete zrnima velike brzine, uglavnom u predjelu glave, s posljedičnom opsežnom fragmentacijom lobanja, kao i činjenica da je na nekim mjestima bilo zakopano i po četiri-pet slojeva tijela, čije su lobanje često bile jedna pored druge. Još jedan faktor koji je mogao doprinijeti miješanju ostataka bio je izbijanje fragmenata lobanja prilikom zadobijanja strijelnih rana, odnosno njihovo odvajanje od žrtava. Do dodatnog miješanja je moglo doći u vezi s pronađenim predmetima.

Budući da se znalo da postoji mogućnost da su ostaci, a posebno dijelovi fragmentiranih lobanja, pomiješani, obdukcije ostataka izvađenih iz dijelova grobnice u kojima su tijela bila zakopana u grupi vršene su uzastopno, često i od strane istog patologa, kako bi se problemu moguće pomiješanosti ostataka posvetila najveća moguća pažnja.

Prema obdukcionim izvještajima, miješanje ostataka je uočeno u 13 slučajeva. U četiri slučaja, ostaci su se mogli dovesti u vezu s tijelom kojem su pripadali. Od preostalih devet slučajeva, u sedam se radilo o fragmentima lobanja, u jednom o distalnom okrajku radijusa i u jednom o desnoj ulni. Ni u jednom od tih slučajeva, problem miješanja ostataka nije doveo u pitanje ispravnost zaključaka o uzroku ili načinu smrti. Kratki prikaz tih nalaza je izložen u Tabeli 2.

Tabela 2. Sažeti prikaz pomiješanih ostataka iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Pomiješani element(i)	Rješenje
CSK-5	Voda tima za iskopavanje nije naveo	
CSK-9	Jedna lobanja i donja vilica viška	Pripisano žrtvi br. CSK-10
CSK-10	Prisustvo fragmenata dviju lobanja	Pripisano žrtvi br. CSK-9
CSK-23	Donja vilica 14-godišnjaka; tijelo pršljena T1 s utisnutim metkom; tijela pršljenova C1-T1; gornja vilica i lijeva parijetalna i okcipitalna kost	
CSK-28	Fragmenti lobanje čija je starost veća od starosti skeleta	Pripisano žrtvi br. CSK-29
CSK-46	Kosti gornjeg i srednjeg sprata lica	
CSK-47	Tri fragmenta kostiju lica i donje vilice, uklj. fragment lijeve strane gornje vilice sa četiri zuba, fragment lijeve temporalne kosti s mastoidnim nastavkom i lijevu granu donje vilice sa četiri zuba	
CSK-80	Desna frontalna kost	
CSK-88	Prisustvo dviju nepotpunih lobanja	Jedan nepotpuna lobanja pripisana žrtvi br. CSK-87
CSK-101	Fragmenti lijeve frontalne, desne parijetalne, okcipitalne i desne temporalne kosti, te vratni pršljenovi	
CSK-133	Jedan distalni okrajak lijevog radijusa viška	
CSK-147	Desna ulna	
CSK-148	Lijeva temporalna i parijetalna kost, nosna kost i gornja vilica	

c. Ostaci koji nisu dovedeni u vezu s konkretnim žrtvama

Prikaz ostataka koji nisu dovedeni u vezu s konkretnim žrtvama izložen je u Tabeli 3.

Tabela 3. Ostaci iz grobnice na lokalitetu Cerska koji nisu dovedeni u vezu s konkretnim žrtvama

Elementi skeleta	Zona pronalaženja	Broj nepridruženih	Broj očekivanih za 150 osoba	Postotak nepridruženih (br. nepridruženih/br. očekivanih za 150 osoba)
Fragmenti lobanje	5-10m	5	nema	nema
	10-15m	15		
	20-25m	<u>15</u>		
	Ukupno	35		
Karpalne i tarzalne kosti	5-10m	50	4.500	2,0
	10-15m	25		
	20-25m	<u>13</u>		
	Ukupno	88		
Metakarpalne i metatarzalne kosti	5-10m	45	3.000	2,6
	10-15m	17		
	20-25m	<u>18</u>		
	Ukupno	80		
Falange	5-10m	88	8.400	1,9
	10-15m	33		
	20-25m	<u>40</u>		
	Ukupno	161		

d. Odjeća koja nije dovedena u vezu s konkretnim žrtvama

S ostataka sve do obdukcije nisu uklanjani nikakvi odjevni ili lični predmeti. Međutim, u grobnici su pronađeni i predmeti za koje se nije moglo ustanoviti kojim ostacima pripadaju. S izuzetkom jednog dugmeta, radilo se isključivo o cipelama, i to 18 pari i 36 cipela bez para. U većini slučajeva (n=33, ili 61%) u pitanju su bile "plitke" cipele. Njihov spisak, s opisom i mjestom pronalaženja, dat je u Tabeli 4.

Tabela 4. Evidencija odjeće iz grobnice na lokalitetu Cerska koja nije dovedena u vezu s konkretnim žrtvama

Područje	Predmet	Strana (strane)	Stil	Visina	Materijal	Boja	Pertle	Don	Marka	Broj	Zemlja proizvodnje	Napomene
0-5 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	sprijeda	gumeni		8 +		
0-5 m	dugme											sive boje
5-10 m	cipela	L	čizma	do lista	koža	smeđa	sprijeda	gumeni		280-B		vojničkog stila
5-10 m	cipela	L	teniske	plitka cipela		bijela	sprijeda	zeleni	Adidas	9+		model "Torsion" /"torzionke"/
5-10 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	smeđa	sprijeda	cmi		9-1/2+		plava perla
5-10 m	cipele	D i L	teniske	plitka cipela	platno	bijela						narandžasti jezik; dvije smeđe pruge
5-10 m	cipele	D I L	čizme	do gležnja	vinil	narandžasta	sprijeda	gumeni	Lech	39	Italija	u obje cipele crvene čarape s plavim dezenom; u lijevoj čarapi sve kosti stopala
5-10 m	cipela		obična cipela	plitka cipela	koža	smeđa	sprijeda	gumeni	CCO	43	Danska	unutra vunena čarapa bež boje
5-10 m	cipela		ručno izrađena cipela	plitka cipela	guma	cma	nema	gumeni		9-1/2+		
5-10 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela		cma	sprijeda	gumeni		10+		
5-10 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	sprijeda	gumeni	Bor	8-1/2+		
5-10 m	cipela		ručno izrađena cipela			narandžasta						čarapa
5-10 m	cipela					bež						čarapa
10-15 m	cipele	L i D	obične cipele	plitka cipela	koža	smeđa		gumeni		9+		
10-15 m	cipele	L i D	čizme	do gležnja	guma	zeleni		gumeni		42 B		ručno odrezane u visini gležnja
10-15 m	cipela	D	radna cipela	do lista	guma	cma		gumeni	Alaska	43/44		
10-15 m	cipela	L	čizma	do lista	guma	cma		gumeni		8 +	Jugoslavija	
10-15 m	cipela	D	teniske	plitka cipela	platno	bijela	sprijeda	zeleni gumeni		8 +		
10-15 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	sprijeda	gumeni		8 1 /2 +		
10-15 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	platno	zeleni		cmi gumeni	Delta	37-38		
10-15 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	smeđa	cme sprijeda	gumeni		9+		
10-15 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	sprijeda	gumeni	BOR	8 +	Norveška	
10-15 m	cipela	D	svečanija cipela	plitka cipela	koža	cma	sprijeda	gumeni		43		bež čarapa, sve kosti stopala
10-15 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela	koža	smeđa	sprijeda	gumeni		9+		
10-15 m	cipela	L	teniske	plitka cipela	guma	cma	sprijeda	gumeni	DAXING	7 1/2		plave i zelene pruge s obje strane, na lijevoj strani piše "BENQI"
10-15 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela	koža	smeđa	cme sprijeda	gumeni		8+		ukrasne rupice sprijeda
10-15 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma		gumeni		8+		
10-15 m	cipela	L	svečanija cipela	plitka cipela	koža	smeđa	sprijeda	gumeni		41		ukrasne rupice sprijeda
10-15 m	cipela	L	gojzerice	do gležnja	koža	cma	sprijeda	gumeni		8+		unutra cma čarapa, nema kosti
10-15 m	cipela	L	teniske	plitka cipela	koža	plava	bijele sprijeda	gumeni		9+		unutra bež čarapa
10-15 m	cipela	D	teniske	plitka cipela	koža	bijela	sprijeda	gumeni	INTER	8+		unutra bijela čarapa, sve kosti stopala

Unassoc.doc odštampano 23. jula 1998.

Tabela 4. Evidencija odjeće iz grobnice na lokalitetu Cerska koja nije dovedena u vezu s konkretnim žrtvama

Područje	Predmet	Strana (strane)	Stil	Visina	Materijal	Boja	Pertle	Don	Marka	Broj	Zemlja proizvodnje	Napomene
20-25 m	cipele	D i L	obične cipele	plitka cipela	koža	cma	4 rupice	gumeni		9		u desnoj providna sintetička čarapa s kostima stopala
20-25 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	4 rupice	gumeni		10		ručno prošiveni dvostruki don
20-25 m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	smeda	5 rupica	gumeni	SRI	8		model "World Action"
20-25 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela	koža	cma		kožni		7+		ukrasne rupice kod palca
25-30 m	cipele	L i D	svečanija cipela	plitka cipela	koža	cma	patent-zatvarač sa strane	gumeni		7+		patent-zatvarač sa strane, ukoso
25-30 m	cipela	D	teniske	plitka cipela	koža	cma	4 rupice	gumeni	SRI	7+		
25-30 m	cipele	D i L	obične cipele	plitka cipela	koža	narandžasta/ smeda	3 rupice	gumeni		9+		
25-30m	cipele	D i L	gozzerice	do gležnja	koža		6 rupica	gumeni	Action	7+		
25-30m	cipele	D i L	radne cipele	do gležnja	koža	smeda	8 rupica	gumeni		9+		u desnoj cipeli sintetička čarapa
25-30 m	cipela	D	obična cipela	plitka cipela	platno	smeda	4 rupice	gumeni		7+		
25-30m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma	2 rupice	kožni		9+	Austrija	vezana crvenom i crnom žicom
25-30m	cipela	L	obična cipela	plitka cipela	koža	cma		kožni		7+		ukrasne rupice kod palca
25-30 m	cipela	L	ručno izrađena cipela	plitka cipela	guma	cma		gumeni		9+		duboka cipela s ručno šivanim donom
25-30m	cipela	L	gumena čizma			cma				11+		na vrhu smeda ili crvena traka široka 1 cm

- e. Numerisanje skupova ostataka prilikom vađenja, "brojevi tijela"

Prilikom numerisanja vreće za tijelo su označene sa 155 brojeva. Iskopano je samo 150 osoba. Taj nesrazmjer se može objasniti na sljedeći način: četiri broja nisu iskorištena - CSK-21, CSK-55, CSK-56 i CSK-93. Njihovo dodjeljivanje je bilo preuranjeno, tj. osoba koje je vadila ostatke ih je zatražila, ali se nakon njihovog dodjeljivanja ispostavilo da je dio ostataka "zapeo", zbog čega su se ostaci morali ostaviti u grobnici sve dok se dio koji je "zapeo" nije oslobodio vađenjem drugih tijela ili površinskog sloja zemlje. Kada su ostaci sutradan izvađeni, dodijeljen im je novi broj, na primjer, ostacima broj CSK-93 dodijeljen je broj CSK-100. Peti broj, za vreću za tijelo broj CSK-155, dodijeljen je jednom izolovanom dijelu tijela (glavi), koji je kasnije, na mjestu pregleda, pridružen ostacima broj CSK-153. Nijedan od pomenutih problema u vezi s numerisanjem nije se ni na kojih način odrazio na konačno utvrđivanje broja izvađenih tijela.

7. Rezime

Ekshumirano je ukupno 150 osoba. Dokazni materijal prikupljen s puta, koji se sastoji od čahura, upućuje na zaključak da su žrtve dovedene na jugoistočni rub puta, odmah do nasipa, a da su počinitelji koji su na njih pucali stajali na suprotnoj strani puta. Žrtve su bile u civilnoj odjeći. Velikom broju žrtava ruke su oko zglobova bile žicom vezane na leđima. Pogodene žrtve su s ruba puta ili pale na nagib nasipa ili su tamo gurnute. Mnoge su pale jedna pored druge ili jedna na drugu.

Tijela su kasnije zatrpana zemljom prenijetom s nasipa s druge strane puta, nasuprot mjestu zakopavanja. Tijela iz najdubljeg sloja grobnice ležala su na prvobitnoj površini padine. Ta površina se mogla lako prepoznati po sloju vegetacije koji se nalazio ispod tijela na najdubljoj tački grobnice ili je bio pomiješan s tim tijelima. Pored toga, neprekopavano tlo padine se razlikovalo od tla površinskog sloja grobnice po boji i materijalu kojim je bilo prožeto. U površinskom sloju grobnice je pronađen stratigrafski C-horizont, koji se sastojao od žućkastosmeđe gline s manjom količinom ispranog šljunka. Za razliku od toga, zatrpani A-horizont (neprekopavano tlo neposredno ispod vegetacije) sastojao se od sive, blago ilovaste gline, gusto prožete šiljastim šljunkom.

Prenošenje zemlje sa suprotnog nasipa i zatrpanje tijela obavljeno je mašinski. Prilikom prenošenja zemlje s jedne strane puta na drugu, u površinski sloj grobnice je dospio i veliki broj čahura.

Kriminalističko-tehnička obrada lokaliteta Cerska je završena 18. jula 1996. Ostaci su prevezeni u prostorije za pregled u Kalesiji, u organizaciji pripadnika policije Ujedinjenih nacija i pod

obezbjedenjem koje su zajednički pružali pripadnici IFOR-a, lokalne policije Republike Srpske i policije bosanske Federacije.

Kratki hronološki pregled toka istrage lokaliteta dat je u Tabeli 5.

Tabela 5. Hronološki pregled radnji na grobnici na lokalitetu Cerska

Datum	Radnje
7. juli 1996.	Početno fotografisanje, procjena minske zagađenosti, pripremanje lokaliteta
8. juli 1996.	Nastavak pripremanja lokaliteta, prikupljanje površinskih dokaza i početno kopanje rovova na području grobnice
9. juli 1996.	Nastavak prikupljanja površinskih dokaza i početno uklanjanje prekrivke grobnice
10. juli 1996.	Nastavak prikupljanja površinskih dokaza i početno uklanjanje prekrivke grobnice
11. juli 1996.	Nastavak prikupljanja površinskih dokaza i početno uklanjanje prekrivke grobnice
12. juli 1996.	Nastavak prikupljanja površinskih dokaza i početno uklanjanje prekrivke grobnice. Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje dviju osoba.
13. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje devet osoba
14. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje dvadeset i devet osoba
15. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje dvadeset i šest osoba
16. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje osamnaest osoba
17. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje trideset i dvije osobe
18. juli 1996.	Razgraničavanje, razotkrivanje i numerisanje, kartiranje, fotografisanje, audio-snimanje zapažanja i vadenje trideset i četiri osobe i jedne lobanje

IV. POSTMORTEM PREGLEDI

Postmortem preglede su izvršili sudski patolozi, saradnici organizacije "Ljekari za ljudska prava", uz pomoć osoblja koje se sastojalo od antropologa, radioloških tehničara, kriminalističkih tehničara, fotografa, operatora za unos podataka i osoblja zaduženog za logističku podršku (vidi Zahvale). U tri odjeljka ovog poglavlja daje se prikaz metoda koji su primijenjeni prilikom pregleda i nalaza pregleda, kao i sažeti prikaz dijela istrage koji se odnosi na preglede.

Postmortem preglede su izvršeni u privremenoj mrtvačnici na periferiji Kalesije, u Bosni i Hercegovini. U toj zgradi i pripadajućem kompleksu ranije je bila fabrika odjeće, koja je u ratu oštećena. Bezbjednosni prsten su činili visoka žičana ograda, kapija i stražari. Prednji dio objekta je zaklonjen od pogleda ceradom pričvršćenom na ogradu od žičane mreže i kontejnerima-hladnjačama postavljenim na ključnim mjestima. Obezbjedenje je bilo danonoćno, a vršilo ga je osoblje angažovano od strane bosanske Vlade. Dokazni materijal je čuvan u zaključanom spremištu, a ključ je bio kod kriminalističkog tehničara.

A. Opšti metodi

1. Fotografisanje

Fotografisanje na mjestu pregleda vršeno je 35-milimetarskim foto-aparatima (marke "Nikon 801", sa sljedećim objektivima, takođe marke "Nikon": 28/80 i 35/70, kao i 105). Korišten je fleš marke "Nikon SB25". Film za fotografije bio je marke "Fuji 200", a film za dijapozitive marke "Kodachrome 200".

Prije stavljanja filma u foto-aparat, na filmsku rolnu je neizbrisivom tintom upisivan broj tog filma. Kada je film bio potrošen, označena rolna filma je ponovo spremna u svoju kutijicu, označenu na sličan način. Film za dijapozitive je predat Williamu D. Haglundu, koji ga je odnio na razvijanje u Sjedinjene Države. Razvijanje filma za fotografije izvršeno je pod nadzorom nizozemskog fotografa Rudolfa Schoutena, a za obradu i izradu pozitiva je korištena oprema marke "Fuji".

2. Prikupljanje i pohranjivanje dokaznog materijala

Prikupljanje dokaznog materijala imalo je za cilj dokumentovanje tragova vezivanja, premlaćivanja ili mučenja, kao i tragova koji su ukazivali na uzrok smrti žrtava i koji su mogli pomoći u utvrđivanju njihovog identiteta. Prikupljeni i evidentirani dokazni materijal uključivao je balističke dokaze, između ostalog metke i čahure, kao i ligature i svu odjeću skinutu s ostataka, te sve lične predmete, kao što su nakit, fotografije, pisma, legitimacije, itd.

U identifikacione svrhe je prikupljan i biološki dokazni materijal, uključujući uzroke zuba za eventualnu buduću analizu DNK. Prikupljanje dokaznog materijala je vršeno u raznim fazama pregleda.

Radi utvrđivanja prisustva metalnih predmeta, vršen je fluoroskopski pregled svih ostataka. Patolog, koji je bio i obducent, izvadio bi sve metke i druge metalne predmete detektirane prilikom pregleda i

označio ih brojem slučaja i mjestom pronalaska. Takvi jasno označeni predmeti stavljeni su na stol za odlaganje dokaznog materijala dodijeljen dotičnoj obdukcionalnoj stanici.

Obrada odjeće se sastojala od nekoliko faza. Prema nahodjenju patologa, sva se odjeća skidala ili prilikom fluoroskopije ili na obdukcionalnom stolu. Svi džepovi su pregledani i pražnjeni. Zatim se na svaki komad odjeće pričvršćivala metalna pločica s otisnutim brojem slučaja, nakon čega je odjeća slata u praonicu. Kada je očišćena od blata i ostataka zemlje, vješana je na sušenje i zatim dostavljena patologu radi opisa posebnih karakteristika, kao što su etikete, veličina, vrsta tkanine, natpisi, boja, tragovi krpanja ili bilo kakvih prepravaka. Taj opis se unosi u obdukcioni izvještaj.

Sav drugi dokazni materijal se čistio, spremao u prikladno označenu ambalažu i slao u stanicu za fotografisanje. Na ambalažu su upisivani sljedeći podaci:

- 1) broj slučaja
- 2) broj elementa dokaznog materijala
- 3) datum prikupljanja
- 4) opis predmeta i mjesto pronalaska.

Na primjer:

- (1) CSK-4
- (2) # 3
- (3) 18-07-96 (dan/mjesec/godina)
- (4) metak, jedan (1), lijeva strana zida grudnog koša.

Elementi dokaznog materijala su nakon fotografisanja iznošeni iz fotografske stanice i stavljeni u veliku papirnatu kesu označenu brojem slučaja.

Kriminalistički tehničar je svaki zapakovani i označeni element dokaznog materijala koji je bio spremljen u kesu s dokaznim materijalom datog slučaja unosi u spisak dokaznog materijala. Ti podaci su kasnije unijeti u tabelu izrađenu u programu Excel (Dodatak B, Tabela B2).

Kad je sav dokazni materijal bio na odgovarajući način evidentiran i zapakovan, kriminalistički tehničar je kesu s dokaznim materijalom datog slučaja nosio u spremište za dokazni materijal. Tu se dokazni materijal razvrstavao u jednu od sljedeće tri kategorije: (1) balistički dokazi i sredstva za vezivanje, (2) biološki materijal i (3) lični predmeti. Balistički dokazi i sredstva za vezivanje, kao i svi predmeti od ključnog značaja za utvrđivanje identiteta, spremeni su u ormarić "A" u spremištu za dokazni materijal. To mjesto pohranjivanja je unijeto u Evidenciju dokaznog materijala s mjesta pregleda u Dodatku B. Biološki dokazni materijal (uzorci DNK) spreman je u ormarić "B" u spremištu za dokazni materijal. Lični predmeti su spremeni na police ormarića u spremištu za dokazni materijal i to prema broju žrtve. Svaka kesu s dokaznim materijalom je zatvarana (heftaricom ili

samoljepljivom trakom), a preko mjesta zatvaranja su upisivani inicijali kriminalističkog tehničara.

Istražitelji MKSJ-a su pregledali sav dokazni materijal (osim uzoraka DNK), uključujući balističke dokaze i sredstva vezivanja, kao i sve predmete od ključnog značaja za utvrđivanje identiteta, kako bi utvrdili koje će predmete zadržati, a koje bi trebali proslijediti bosanskim vlastima. Biološki dokazni materijal je dostavljen Laboratoriji za molekularnu genetiku organizacije "Ljekari za ljudska prava" pri Odsjeku za medicinsku genetiku, *University of Washington*, Seattle, savezna država Washington, SAD.

3. Obdukcioni pregled

U prostorijama u kojima je vršen pregled, na vidnom mjestu je bio istaknut pismeni protokol sa smjernicama koje su prikazane u nastavku. Pregled svih ostataka vršen je sljedećim redoslijedom:

- a. Radiološki pregled¹
 - (1) Nakon vadenja iz kontejnera, svako tijelo je fluoroskopski obrađeno radi lociranja i prikupljanja metaka, krhotina metaka i čahura. Obrada je vršena u prisustvu patologa.
 - (2) Dijelovi flouroskopskog snimka koji su bili od posebnog interesa, kao što su oni kojima je zabilježeno prisustvo povreda i/ili metaka/krhotina metaka, bili bi odštampani po nahodanju patologa.

- b. Fotografisanje:

Snimane su sljedeće fotografije:

 - (1) širi izgled ostataka prije pregleda
 - (2) dodatne fotografije snimane na zahtjev patologa u toku pregleda radi dokumentovanja povreda ili defekata (Slike 7, 8 i 9)
 - (3) metaka, krhotina metaka i čahura (Slika 10A)
 - (4) odjeće, s naglaskom na specifičnim dezenima i natpisima (Slika 10B), kao i nakita i ličnih predmeta (Slike 10A i 10C)
 - (5) legitimacija ili potvrda, itd.
 - (6) antropoloških uzoraka: zuba (Slika 11), pubične simfize (Slika 12A), medijalnog dijela klavikule, primjerka distalnog okrajka rebra (Slike 12B i 12C) (vidi antropološke metode).

- c. Odjevni i lični predmeti

Odjevni i lični predmeti su pažljivo evidentirani, pri čemu su, između ostalog, bilježeni podaci o etiketama s imenom proizvođača, veličini, natpisima, te, ako ih je bilo, etiketama s uputstvima za održavanje. Vlažni dokazni materijal je prije pakovanja osušen na vazduhu. Svaki komad odjeće je zasebno opran, osušen i fotografisan. Nakon toga je spremljen u

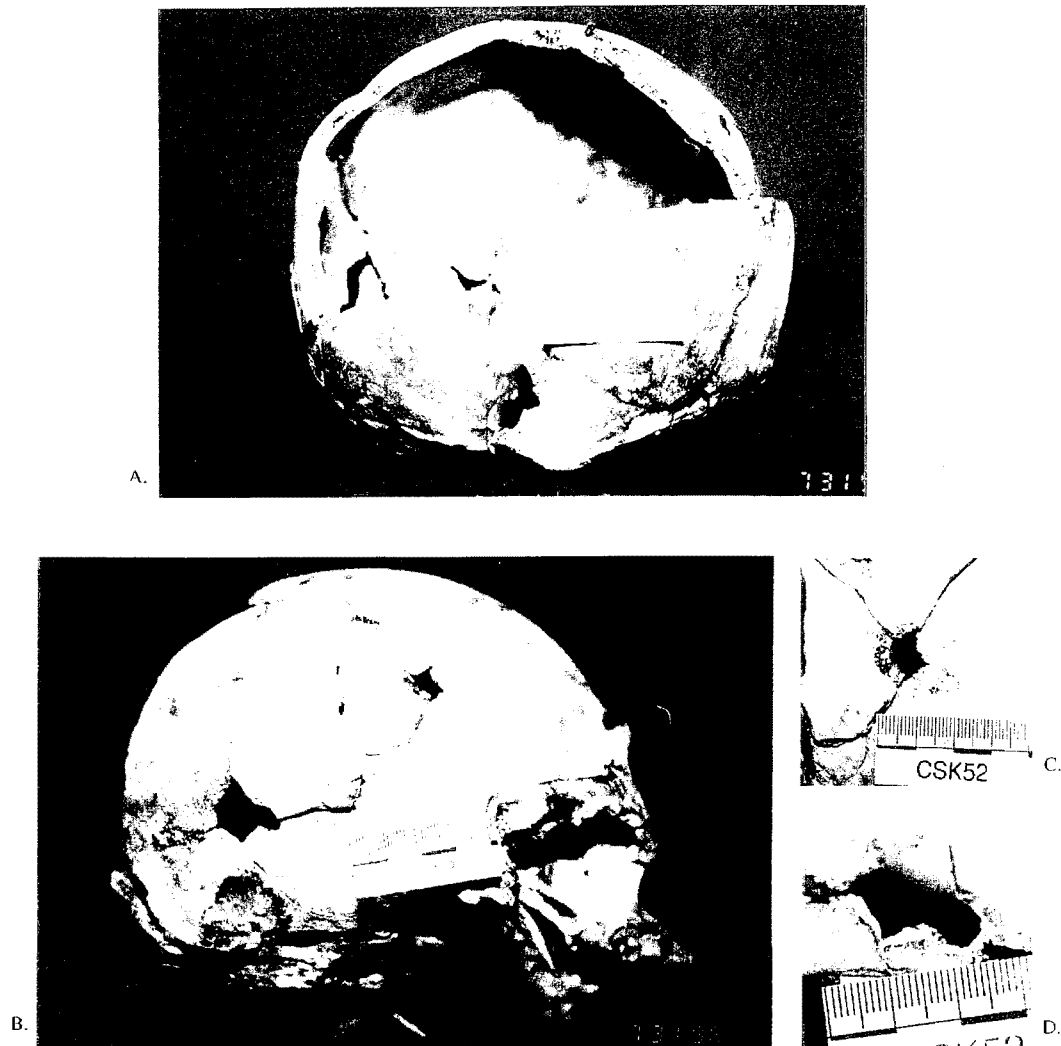
¹ Zbog nedostupnosti ispravnog rendgenskog aparata, radiološki pregled se sastojao isključivo od flouroskopske pretrage ostataka, vršene s ciljem detektiranja prisustva metalnih predmeta kao što su meci i krhotine metaka.

plastičnu vrećicu i pohranjen u vreću za tijelo žrtve s koje je skinut.

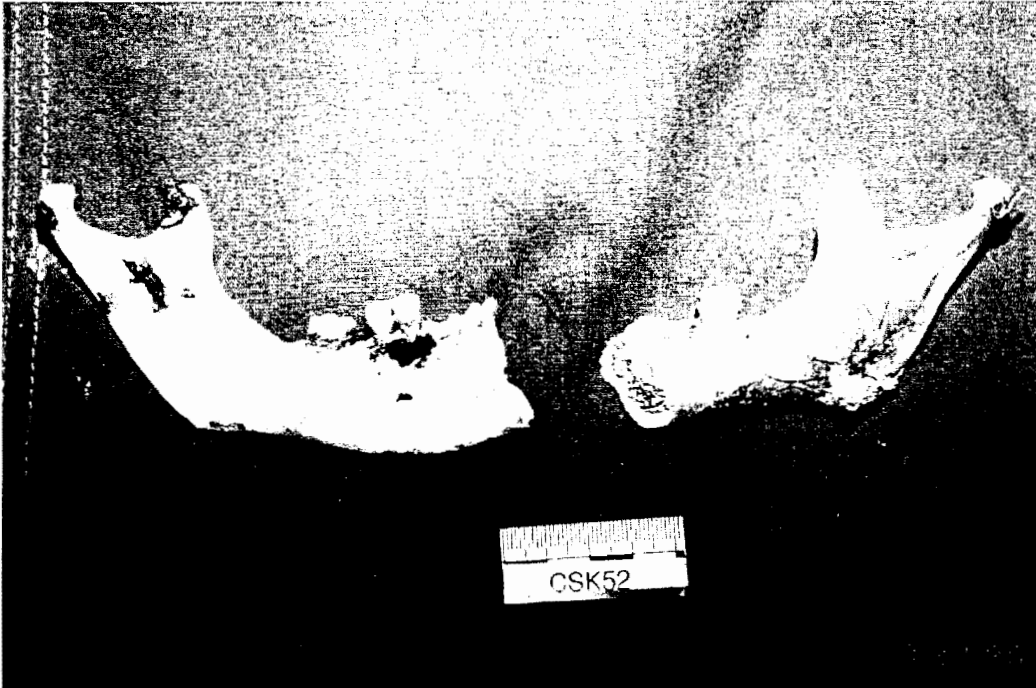
Odjeća i lični predmeti, kao što su nakit, satovi, prstenje ili dokumenti, predati su nadležnim organima bosanske Vlade prilikom predaje tijela, s tim da su ih prethodno pregledali istražitelji MKSJ-a. Sav drugi dokazni materijal, kao što su meci, čahure i ligature predat je istražiteljima MKSJ-a.

- d. Prilikom vanjskog pregleda bilježeno je sljedeće:
 - (1) stadij raspadanja
 - (2) visina (u centimetrima), ako je bilo moguće, ili dužina femura (u centimetrima)
 - (3) pol i procjena starosti
 - (4) prisustvo, odnosno odsustvo miješanja ostataka
 - (5) opšte stanje tijela
 - (6) rekonstrukcija koštanih povreda; antemortem povrede smo nastojali razlikovati od starijih, zaliječenih povreda.

- e. Prilikom unutrašnjeg pregleda bilježeno je sljedeće:
 - (1) stadij raspadanja unutrašnjih organa (ako su bili prisutni)
 - (2) detaljni opis eventualnih unutrašnjih povreda i njihova veza s vanjskim povredama (ako je postojala ili ako je bilo moguće)
 - (3) kompletni zubni status (vidi antropologiju)
 - (4) vađenje preostalih metaka/krhovina metaka.

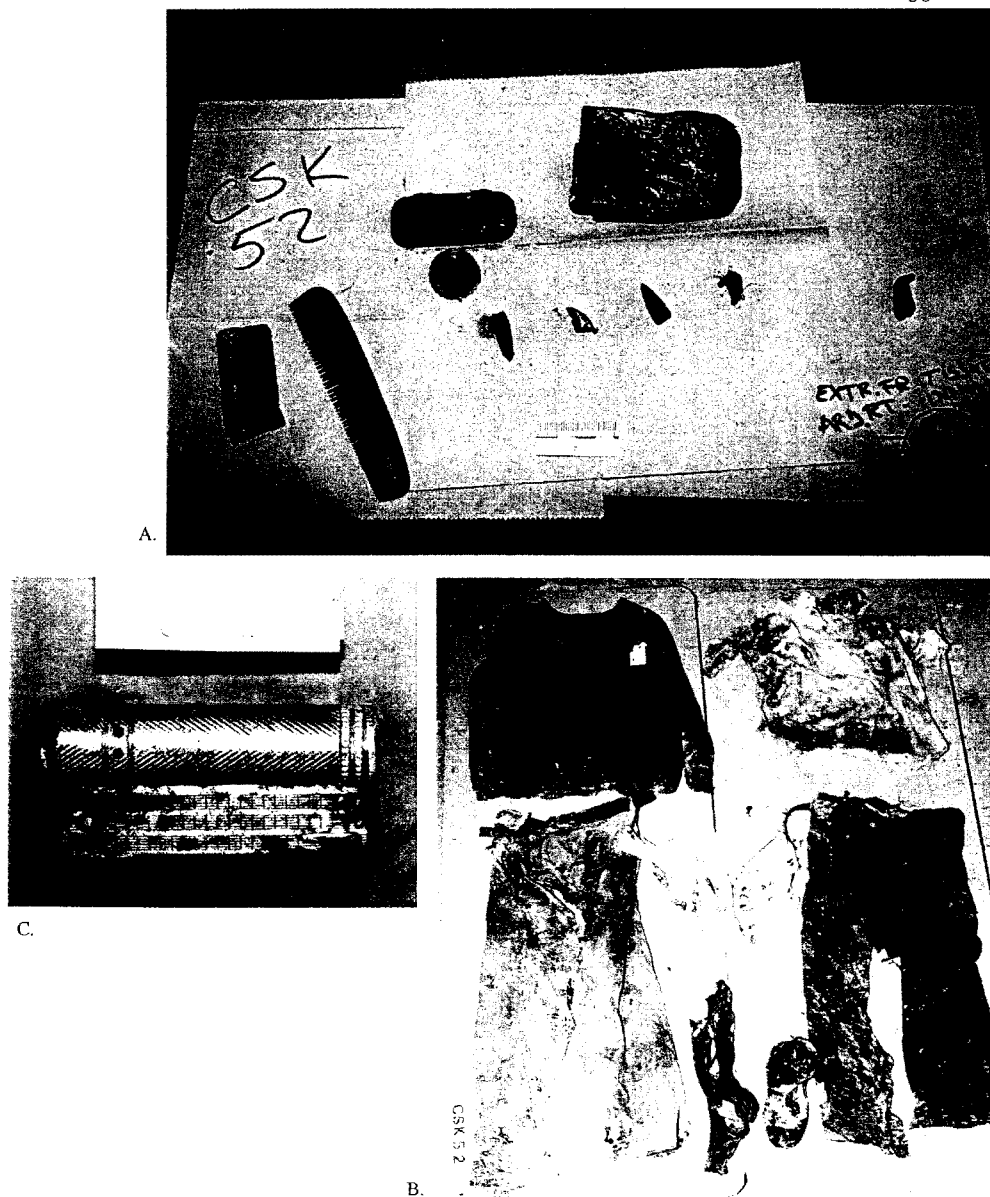
Slika 7. Primjer slučaja br. CKS-52: lobanja muškarca srednjih godina koji je podlegao višestrukim strijelnim ranama. (A) Fotografija: ulazni otvor rane (film s pregleda br. 2, snimak br. 2). (B) Fotografija: izlazni otvori rana (film s pregleda br. 2, snimak br. 6). (C) Krupni plan izlazne rane na desnoj okcipitalnoj kosti (film s pregleda br. 2, snimak br. 3). (D) Krupni plan izlazne rane na desnoj temporalno-parijetalnoj kosti (film s pregleda br. 2, snimak br. 4).

Slika 8. Fotografija, primjer slučaja br. CSK-52: fraktura donje vilice (film s pregleda br. 2, snimak br. 8).

Slika 9. Fotografija, primjer slučaja br. CSK-52: femuri, s frakturom na lijevom (film s pregleda br. 1, snimak br. 15).

Slika 10. (A) Fotografija: širi izgled ličnih predmeta i metaka kod slučaja br. CKS-52 (film s pregleda br. 1, snimak br. 5) (B) Fotografija: širi izgled odjeće kod slučaja br. CSK-52 (film s pregleda br. 6, snimak br. 2). (C) Fotografija: krupni plan upaljača kod slučaja br. CSK-52 (film s pregleda br. 1, snimak br. 10).

Slika 11. Fotografija, primjer slučaja br. CSK-20: okluzalni snimak zuba gornje vilice, sa zubnom protezom *in situ* (film s pregleda br. 16, snimak br. 17).

Slika 12. Antropologija, primjer slučaja br. CSK-52. (A) Fotografija: pubična simfiza (27-66 god.) (film s pregleda br. 26, snimak br. 17). (B) Fotografija: rebro (26-32 god.) (film s pregleda br. 26, snimak br. 15). (C) Uvećani fotografski detalj: distalni okrajak rebra s fotografije B (film s pregleda br. 26, snimak br. 16).

- f. Prikupljeni uzorci i dokazni materijal:
- (1) antropološki uzorci za fotografisanje
 - (2) uzorci DNK; sastojali su se od fragmenata femura ili humerusa širokih 3-5 cm ili dva (2) kutnjaka, odnosno pretkutnjaka
 - (3) odjevni i lični predmeti.

4. Antropološki pregled

Antropolog je bio zadužen za čišćenje, rekonstrukciju i analizu skeletnog materijala radi utvrđivanja starosti, visine, dominantne ruke, povreda i, u odsustvu spoljnih polnih organa, utvrđivanja pola osobe. Ako su ostaci bili

potpuno skeletirani, antropologu je na analizu dostavljan čitav kostur. Kod ostataka s očuvanim mekim tkivima, antropologu su u redovnom postupku dostavljani odabrani elementi skeleta, s tim da su mu, ako su patolog, antropolog ili drugi nadležni stručnjaci smatrali da je potrebno, dostavljani i dodatni elementi. Antropolozi su redovito održavali međusobne konsultacije o analizama. Konačni nalazi antropološkog pregleda dostavljani su patologu (obducentu) na pregled i potpis, a zatim uključivani u obdukcioni izvještaj.

Svi anatomske mjerni podaci prikupljeni su uz pomoć standardnih osteometrijskih instrumenata.

a. Pregledani elementi skeleta:

- (1) gornja i donja vilica za očitavanje zubnog statusa
- (2) pubična simfiza za utvrđivanje starosti
- (3) treće, četvrto i peto lijevo rebro (sa čitavim sternalnim okrajkom) za utvrđivanje starosti
- (4) lijevi femur za procjenu visine
- (5) klavikule za utvrđivanje starosti
- (6) obje skapule, oba humerusa i radijusa i obje ulne za određivanje dominantne ruke i, po potrebi, procjenu visine.

Ukoliko neki od gorenavedenih elemenata nije bio dostupan, korišteni su zamjenski elementi. Ako je lijevi femur bio oštećen ili na drugi način neprikladan za mjerenje maksimalne dužine, korišteni su sljedeći zamjenski elementi (redosljedom kojim im je davana prednost, s tim da je lijevoj strani davana prednost nad desnom): desni femur, lijeva tibija, desna tibija, humerus, radijus i ulna. U slučaju nedostupnosti/neprikladnosti kosti ruke/ramenog obruča, korištene su sve prikladne kosti. Ako je čitava jedna strana bila nedostupna/neprikladna za određivanje dominantne ruke, analizirana je samo kontralateralna klavikula. U slučaju nedostupnosti/neprikladnosti preponskih kostiju i rebra, analizirani su drugi elementi pogodni za utvrđivanje starosti, kao što su aurikularna površina, šavovi lobanje, osteofiti na pršljenovima, itd. Svi uzorci, osim onih koji su uzeti radi analize DNK, vraćeni su u pripadajuće vreće za tijela.

Na zahtjev patologa, antropologu su na rekonstrukciju ili procjenu dostavljani i dodatni uzorci, i to u slučaju:

- (1) prisustva povreda, patoloških promjena ili naročitih znakova na elementima
- (2) potrebe za većim brojem ili zamjenom elemenata korištenih u redovnom postupku
- (3) nemogućnosti patologa da odredi pol, kada da se pristupalo analizi svih dostupnih fragmenata karlice i lobanje.

Uzorci su uzimani na sljedeći način:

- (1) Gornje vilice su isijecane iz lobanje, osim ako i lobanja nije bila potrebna radi određivanja pola (tada je ostavljena čitava). Gornja vilica je isijecana tako da korijeni kutnjaka ostanu čitavi.

- (2) Preponske kosti su sječene kroz gornju i donju granu, što bliže ilijačnoj, odnosno sjednoj kosti. Kada je za određivanje pola bila potrebna i karlica, karlične kosti su uzimane čitave.
- (3) Rebra su sječena na otprilike 5 cm od sternalnog okrajka i kroz hrskavicu, što bliže sternumu.
- (3) Donje vilice, skapule i cjevaste kosti su uzimane čitave.
- (4) Antropolog bi uzeo uzorke DNK i predao ih kriminalističkom tehničaru koji bi ih zapakovao u papirnatu kesu. Svi prikupljeni uzorci i primjerci su označeni i čuvani na odgovarajući način do predaje radi transporta u laboratoriju organizacije "Ljekari za ljudska prava" za analizu DNK.

b. Određivanje pola

Ako prilikom obdukcije nije bilo moguće odrediti pol, korištene su opšte morfološke karakteristike karlice prema Bassu (1987.) i Pheniceu (1969.).

c. Procjena starosti

Procjena starosti u trenutku smrti vršena je pregledom medijalnog dijela klavikule s pridruženim manubrijumom, prednje strane trećeg i/ili četvrtog rebra s pridruženim segmentom sternuma, te obje strane pubične simfize (isječene duž gornje i donje grane preponskih kosti).

Utvrđivanje starosti na osnovu pubične simfize vršeno je prema Brooksovom i Sucheyevom metodu (1990.). Takođe su zabilježene faze rebara i stepen zatvorenosti sternalne epifize klavikule (Owings, Webb i Suchey, 1985.). Zabilježeni su i dodatni elementi, ako su korišteni. Kod procjene starosti, srednja vrijednost je dobijena kombinacijom gorenavedenih faktora, kao i mišljenja antropologa; minimalna i maksimalna starost odgovaraju minus jednoj, odnosno plus jednoj standardnoj devijaciji. Konačni raspon predstavlja mišljenje antropologa o biološkoj starosti određene osobe i ne isključuje mogućnost da je stvarna, "hronološka" starost izvan tog raspona.

d. Visina

Procjena visine je vršena prema Trotterovom (1958., 1970.) i Trotter-Gleserovom (1952., 1977.) metodu, na osnovu morfološke dužine lijevog femura ili zamjenske kosti. Radi veće ujednačenosti, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate na osnovu stvarne dužine dugih kosti koju su izmjerili antropolozi. Ta dužina je prikazana u Tabeli 3, s odstupanjem od plus/minus dvije standardne devijacije. Nije vršeno podešavanje standardne devijacije za predviđenu vrijednost visine određene osobe. Nisu vršene nikakve korekcije procjene visine za starost određene osobe.

e. Rasa

Osnovna rasna pripadnost, vezana za evropoidna, negroidna ili mongoloidna obilježja, određena je na osnovu nemetričkih morfoloških karakteristika kranijalnih i postkranijalnih kosti (Bass, 1987.).

f. Povrede

Zabilježeni su podaci o antemortem, perimortem i postmortem povredama, patološkim promjenama i drugim vidljivim stanjima skeleta. Patolog i antropolog su razmjenjivali mišljenja o tim pojavama. Davanje detaljne ocjene o povredama i patološkim promjenama bila je prvenstveno dužnost patologa prilikom pripremanja izvještaja o obdukciji. Antropolog je svojim mišljenjem potkrepljivao nalaz o perimortem povredama.

Povrede su detaljno opisane i dokumentovane fotografijama, a klasifikovane su kao antemortem, perimortem, odnosno postmortem. Zabilježeni su i podaci o oštećenjima kosti nastalim zbog tafonomijskih procesa, kao što su utjecaj atmosferilija, abrazija uslijed pokreta i djelovanje životinja i kukaca.

g. Dominantna ruka

Određivanje dominantne ruke vršeno je analizom mišićnih profila, opšte razvijenosti, područja površine zglobova i dužine kosti. (Kod žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska korisni su, po svemu sudeći, sljedeći pokazatelji: klavikula na dominantnoj strani je kraća i razvijenija; zadnji labrum glenoidne šupljine je medijalnije postavljen skapulii na dominantnoj strani; jedna ili više drugih kosti na dominantnoj strani duže su od svog para na suprotnoj strani.)

h. Jedinstvena obilježja

Uočene morfološke karakteristike koje su smatrane jedinstvenim i specifičnim za neku osobu zabilježene su kao trajno obilježje te osobe. Takođe su zabilježene, ako su uočene, anomalije i naročiti znakovi.

i. Zubni status

Za očitavanje zubnog statusa bio je zadužen antropolog. Prema potrebi, antropolog je vršio i analizu zuba kako bi pospješio npr. utvrđivanje starosti, patoloških promjena/povreda, rasne pripadnosti i vjerovatnosti miješanja kostiju.

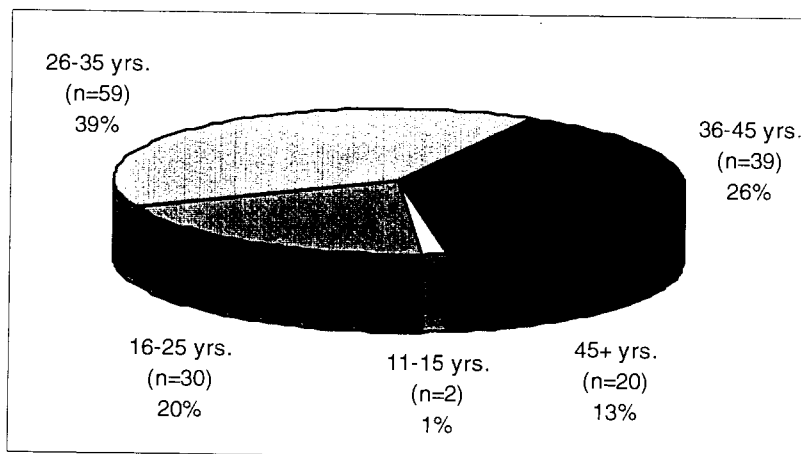
Analiza skeletnog sistema bila je ograničena na goreopisani obim. Daljnja analiza bi iziskivala potpuno skeletiranje, što je težak i dugotrajan proces. Rezultati analize su prenijeti bosanskim vlastima kako bi mogle da nastave proces identifikacije po svom nahodjenju.

B. Rezime nalaza

Podrobni izvještaj o postmortem pregledu svakog pojedinog skupa ostataka priložen je u Dodatku C. U Tabeli 6 je dat rezime nalaza postmortem pregleda i zaključaka o načinu smrti. U nastavku je izložena kratka analiza pojedinačnih nalaza.

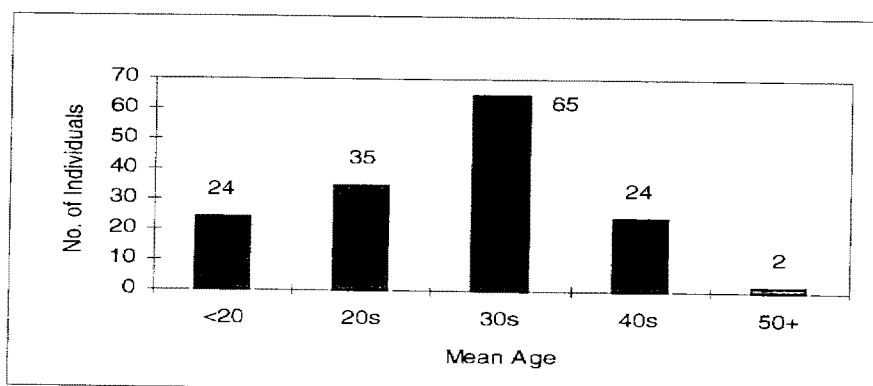
1. Broj osoba, starost, pol i rasa

Iz grobnice na lokalitetu Cerska ekshumirano je sto pedeset muškaraca bijele rase. Raspodjela raspona starosti tih osoba prikazana je na Slici 13. Raspodjela srednje vrijednosti starosti prikazana je na Slici 14. Za dvadeset i četiri osobe, bilo je moguće utvrditi samo minimalnu starost, zbog čega nije utvrđena srednja vrijednost starosti. Starost svakog skupa ostataka prikazana je u Tabeli 6.

Slika 13. Raspodjela raspona starosti žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska (n=150).

/Slika 13:
yrs. = god./

Slika 14. Raspodjela srednje vrijednosti starosti žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska (n=150).

/Slika 14:

No. of Individuals = br. osoba

Mean Age = srednja vrijednost starosti

20s – 20-29

30s – 30-39

40s – 40-49/

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
CSK 01	25. juli 1996.		M	40	50	45	174,69	168,15	181,23	LSH	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na karlici i ekstremitetima nanijete znom velike brzine	Ne
CSK 02	25. juli 1996.		M	25	30	27,5	168,84	162,30	175,38	NP	Ubistvo	Strijelna rana na lijevoj strani lobanje i ekstremitetima nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 03	25. juli 1996.		M	18	23	21	176,84	170,30	183,38	NP	Ubistvo	Strijelna rana u desnom okcipitalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 04	25. juli 1996.		M	20	25	23	175,65	169,11	182,19	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u lijevom parijetalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 05	25. juli 1996.		M	20	25	23	176,36	169,82	182,90	NP	Ubistvo	Strijelna rana na desnoj strani čela i ekstremitetima nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 06	26. juli 1996.		M	17	21	19	173,03	166,49	179,57	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u facijalnom predjelu lobanje nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 07	26. juli 1996.		M	40	50	45	174,22	167,68	180,76	NP	Ubistvo	Strijelna rana na desnoj strani lobanje, torzu i ekstremitetima nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 08	26. juli 1996.		M	30	40	35	171,36	164,82	177,90	LSH	Ubistvo	Strijelna rana na desnom femuru nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 09	26. juli 1996.		M	17	23	19	183	176,46	189,54	NP	Ubistvo	Strijelna rana na lobanji nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 10	26. juli 1996.		M	14	16	15	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u desnom temporalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 11	26. juli 1996.		M	25	30	28	163,51	156,97	170,05	NP	Ubistvo	Strijelna rana na desnoj strani lobanje nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 12	27. juli 1996.		M	40	50	45	178,03	171,49	184,57	NP	Ubistvo	Strijelna rana na desnoj strani lobanje nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 13	27. juli 1996.		M	17	21	19	175,65	169,11	182,19	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u desnom temporalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 14	27. juli 1996.		M	24	28	26	172,55	166,01	179,09	NP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na bazi lobanje, desnoj strani zida grudnog koša i lijevoj ruci nanijete znom velike brzine	Ne
CSK 15	28. juli 1996.		M	45	55	50	178,26	171,72	184,80	LSH	Ubistvo	Strijelna rana na lobanji nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 16	27. juli 1996.		M	30	40	35	170,89	164,35	177,43	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u zadnjem lijevom parijetalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 17	27. juli 1996.		M	30	40	35	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u predjelu lica nanijeta znom velike brzine, s penetracijom grudnog koša	Ne
CSK 18	27. juli 1996.		M	25	30	28	164,94	158,40	171,48	NP	Ubistvo	Strijelna rana u predjelu lica, kičme, torza i ekstremiteta nanijeta znom velike brzine	Da

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Juereana Hoffman, Susan Jiminez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkarpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
CSK 19	28. juli 1996.		M	27	37	31	170,65	164,11	177,19	NP	Ubistvo	Strijelna rana na lobanji, torzu i ekstremitetima nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 20	28. juli 1996.		M	40	50	45	192,31	185,77	198,85	NP	Ubistvo	Strijelna rana u lijevom okcipitalnom predjelu, na kičmi i ekstremitetima, nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 21	Nedodijeljeni broj predmeta												
CSK 22	28. juli 1996.		M	25	35	30	170,89	164,35	177,43	LSH	Ubistvo	Višestruke strijelne rane grudnog koša nanijete znom velike brzine	Da
CSK 23	6. avgust 1996.		M	35	45	40	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave	Da
CSK 24	28. juli 1996.		M	22	32	26	172,79	166,25	179,33	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u okcipitalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 25	7. avgust 1996.		M	30	40	35	175,65	169,11	182,19	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave, torza i ekstremiteta	Ne
CSK 26	29. juli 1996.		M	26	32	28	177,79	171,25	184,33	LSH	Ubistvo	Strijelna rana na zadnjoj strani lobanje nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 27	7. avgust 1996.		M	20	30	25	170,89	164,35	177,43	NC	Ubistvo	Strijelna rana na lobanji, kuku i kičmi nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 28	29. juli 1996.		M	14	18	16	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana na zadnjoj strani lobanje nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 29	29. juli 1996.		M	25	35	30	170,65	164,11	177,19	NP	Ubistvo	Strijelna rana u desnom parijetalnom predjelu nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 30	7. avgust 1996.		M	20	30	25	171,6	165,06	178,14	NC	Ubistvo	Strijelna rana u predjelu grudnog koša i karlice	Ne
CSK 31	31. juli 1996.		M	15	19	17	176,84	170,30	183,38	NP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane u predjelu karlice nanijete znom velike brzine	Da
CSK 32	7. avgust 1996.		M	13	15	14	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 33	6. avgust 1996.		M	25	30	28	168,272	161,73	174,81	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 34	11. avgust 1996.		M	35	50	42	169,938	163,40	176,48	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi i karlici nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 35	11. avgust 1996.		M	25	35	30	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi, desnoj strani karlice, lijevoj podlaktici i oba bedra nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 36	29. juli 1996.		M	40	50	45	164,702	158,16	171,24	LSH	Ubistvo	Strijelna rana na zadnjoj strani lobanje nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 37	7. avgust 1996.		M	25	30	28	180,41	173,87	186,95	NC	Ubistvo	Strijelna rana na potiljku, desnom femuru i gornjoj desnoj strani grudnog koša nanijeta znom velike brzine	Da
CSK 38	29. juli 1996.		M	14	18	16	178,03	171,49	184,57	NP	Ubistvo	Strijelna rana na potiljku, karlici i ekstremitetima nanijeta znom velike brzine	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Juereana Hoffman, Susan Jimenez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
CSK 39	7. avgust 1996.		M	33	42	37	177,554	171,01	184,09	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnim velikom brzinom	Da
CSK 40	11. avgust 1996.		M	35	50	42	178,03	171,49	184,57	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Da
CSK 41	9. avgust 1996.		M	25	35	30	166,606	160,07	173,15	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 42	9. avgust 1996.		M	25	35	30	171,128	164,59	177,67	NC	Ubistvo	Strijelna rana na lijevoj strani glave i na lijevom kuku nanijeta zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 43	6. avgust 1996.		M	17	20	18,5	178,268	171,73	184,81	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 44	30. juli 1996.		M	18	22	20	164,94	158,40	171,48	NP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane u lijevom okcipitalnom predjelu, na karlici i lijevom femuru	Ne
CSK 45	30. juli 1996.		M	25	35	30	163,75	157,21	170,29	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u desnom okcipitalnom predjelu nanijeta zrnim velikom brzinom	Da
CSK 46	7. avgust 1996.		M	30	40	35	NU	nema	nema	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 47	29. juli 1996.		M	30	40	35	174,936	168,40	181,48	NP	Ubistvo	Strijelna rana u predjelu čela, lica i ekstremiteta, nanijeta zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 48	30. juli 1996.		M	25	30	28	NU	nema	nema	NP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane u desnom okcipitalnom predjelu, na torzu i ekstremitetima, nanijete zrnim velikom brzinom	Da
CSK 49	31. juli 1996.		M	40	50	45	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u lijevom temporalnom predjelu nanijeta zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 50	11. avgust 1996.		M	40	55	47	175,65	169,11	182,19	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi i kuku nanijeta zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 51	31. juli 1996.		M	25	30	28	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana grudnog koša (iv) nanijeta zrnim velikom brzinom	Da
CSK 52	31. juli 1996.		M	28	38	33	173,27	166,73	179,81	NP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na lobanji, pršljenovima i ekstremitetima nanijete zrnim velikom brzinom	Ne
CSK 53	11. avgust 1996.		M	25	35	30	165,654	159,11	172,19	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave i torza	Ne
CSK 54	11. avgust 1996.		M	20	25	23	171,604	165,06	178,14	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi, krsnoj kosti i desnoj klavikuli nanijeta zrnim velikom brzinom	Da
CSK 55	Nije numerisano												
CSK 56	Nije numerisano												
CSK 57	11. avgust 1996.		M	35	45	40	176,126	169,59	182,67	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Da
CSK 58	11. avgust 1996.		M	25	35	30	168,034	161,49	174,57	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave	Ne
CSK 59	1. avgust 1996.		M	25	30	29	NU	nema	nema	NP	Ubistvo	Strijelna rana u desnom okcipitalnom predjelu, na lijevoj strani	Da

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Juereana Hoffman, Susan Jimenez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
											grudnog koša i donjim ekstremitetima, nanijeta zrnom velike brzine		
CSK 60	7. avgust 1996.		M	16	20	18	174,936	168,40	181,48	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave	Ne
CSK 61	31. juli 1996.		M	20	30	25	170,176	163,64	176,72	NP	Ubistvo	Strijelna rana u lijevom okcipitalnom predjelu nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 62	11. avgust 1996.		M	25	35	30	173,508	166,97	180,05	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 63	31. juli 1996.		M	25	30	28	NU	nema	nema	LSH	Ubistvo	Strijelna rana u lijevom okcipitalnom predjelu nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 64	8. avgust 1996.		M	14	18	16	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na karlici, desnom humerusu i lijevoj tibiji nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 65	7. avgust 1996.		M	45	55	50	NU	nema	nema	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 66	11. avgust 1996.		M	25	35	30	171,128	164,59	177,67	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave	Ne
CSK 67	9. avgust 1996.		M	35	50	42	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na kuku i kičmi nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 68	12. avgust 1996.		M	25	35	30	163,036	156,50	169,58	YM	Ubistvo	Strijelna rana glave i vrata	Ne
CSK 69	9. avgust 1996.		M	30	40	35	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na kuku nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 70	8. avgust 1996.		M	25	30	28	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na potiljku nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 71	8. avgust 1996.		M	30	40	35	177,078	170,54	183,62	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 72	8. avgust 1996.		M	25	30	28	166,368	159,83	172,91	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave, vrata i torza	Da
CSK 73	8. avgust 1996.		M	25	30	27	168,51	161,97	175,05	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnom velike brzine	Ne
CSK 74	1. avgust 1996.		M	30	40	35	169,224	162,68	175,76	NP	Ubistvo	Strijelna rana u desnom okcipitalnom predjelu i na ekstremitetima, nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 75	8. avgust 1996.		M	25	30	28	173,032	166,49	179,57	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane torza	Da
CSK 76	9. avgust 1996.		M	25	35	30	175,65	169,11	182,19	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 77	9. avgust 1996.		M	25	35	30	169,7	163,16	176,24	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 78	8. avgust 1996.		M	15	19	17	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi, vratu i kuku nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 79	12. avgust 1996.		M	20	30	25	168,986	162,45	175,53	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi, vratu i kuku nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 80	8. avgust 1996.		M	25	35	30	175,412	168,87	181,95	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnom velike brzine	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Juereana Hoffman, Susan Jimenez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
CSK 81	11. avgust 1996.		M	25	35	30	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave	Ne
CSK 82	18. avgust 1996.		M	40	55	47,5	174,936	168,40	181,48	JG	Ubistvo	Strijelna rana glave s defektima u predjelu grudnog koša, desne ruke, karlice i desne noge koji odgovaraju strijelnim povredama	Da
CSK 83	11. avgust 1996.		M	25	35	30	178,744	172,20	185,28	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi i krsnoj kosti nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 84	15. avgust 1996.		M	35	45	40	167,796	161,26	174,34	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave i vrata	Ne
CSK 85	12. avgust 1996.		M	25	35	30	163,75	157,21	170,29	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 86	8. avgust 1996.		M	30	45	37	170,652	164,11	177,19	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnom velike brzine	Ne
CSK 87	9. avgust 1996.		M	25	35	30	170,414	163,87	176,95	NC	Ubistvo	Strijelna rana na potiljku nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 88	9. avgust 1996.		M	25	35	30	161,37	154,83	167,91	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 89	9. avgust 1996.		M	30	40	35	180,41	173,87	186,95	RHK	Ubistvo	Višestruke strijelne rane nanijete zrnom velike brzine	Ne
CSK 90	12. avgust 1996.		M	35	50	42	173,27	166,73	179,81	NC	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na glavi i kuku nanijete zrnom velike brzine	Ne
CSK 91	12. avgust 1996.		M	35	50	42	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 92	12. avgust 1996.		M	17	21	19	168,034	161,49	174,57	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 93	Slučaju broj CSK 93 kasnije je dodijeljen broj CSK 100												
CSK 94	20. avgust 1996.		M	25	35	30	168,51	161,97	175,05	BS	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Da
CSK 95	13. avgust 1996.		M	35	45	40	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na glavi i karlici	Da
CSK 96	12. avgust 1996.		M	30	40	35	167,082	160,54	173,62	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 97	13. avgust 1996.		M	20	25	23	180,41	173,87	186,95	JG	Ubistvo	Strijelna rana glave i lijeve noge	Ne
CSK 98	20. avgust 1996.		M	35	45	40	169,462	162,92	176,00	BP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 99	15. avgust 1996.		M	30	40	35	171,128	164,59	177,67	EC	Ubistvo	Višestruke povrede koje odgovaraju strijelnoj rani glave i torza	Ne
CSK 100	12. avgust		M	25	35	30	168,272	161,73	174,81	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Jucrena Hoffman, Susan Jiminez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
	1996.												
CSK 101	19. avgust 1996.		M	17	21	19	172,08	165,54	178,62	JG	Ubistvo	Odgovara strijelnoj rani na glavi, kičmi, rukama, karlici i desnoj nozi	Ne
CSK 102	13. avgust 1996.		M	25	35	30	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 103	18. avgust 1996.		M	25	35	30	165,892	159,35	172,43	JG	Ubistvo	Odgovara strijelnoj rani glave	Ne
CSK 104	14. avgust 1996.		M	25	40	32	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane torza	Ne
CSK 105	13. avgust 1996.		M	25	35	30	167,32	160,78	173,86	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave i torza	Ne
CSK 106	13. avgust 1996.		M	30	40	35	NU	nema	nema	EC	Ubistvo	Strijelna rana vrata, torza i ekstremiteta	Ne
CSK 107	17. avgust 1996.		M	28	38	33	169,7	163,16	176,24	JG	Ubistvo	Nije moguće utvrditi. Pretpostavlja se da se radi o povredi glave s defektom karlice i kičme koji odgovara strijelnim povredama.	Ne
CSK 108	13. avgust 1996.		M	30	45	37	165,416	158,88	171,96	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani	Da
CSK 109	21. avgust 1996.		M	40	55	47	172,556	166,02	179,10	BS	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 110	17. avgust 1996.		M	45	50	47	179,696	173,16	186,24	EC	Ubistvo	Strijelna rana trupa i ekstremiteta sa složenom frakturom kostiju lica i lobanje koja odgovara strijelnoj rani	Ne
CSK 111	18. avgust 1996.		M	33	42	37,5	169,7	163,16	176,24	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave, vrata, torza i ekstremiteta	Ne
CSK 112	19. avgust 1996.		M	30	45	37	173,746	167,21	180,29	JG	Ubistvo	Odgovara strijelnoj rani glave s povredama u predjelu grudnog koša, desne ruke i lijeve noge	Ne
CSK 113	17. avgust 1996.		M	35	50	42	183,266	176,73	189,81	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani, višestruke druge povrede	Da
CSK 114	13. avgust 1996.		M	20	25	23	NU	nema	nema	JG	Ubistvo	Strijelna rana glave s /defektom?/ na kičmi, karlici i desnoj nozi koji odgovara strijelnoj povredi	Ne
CSK 115	13. avgust 1996.		M	25	30	28	174,698	168,16	181,24	NC	Ubistvo	Strijelna rana u predjelu desnog kuka nanijeta zrnom velike brzine	Da
CSK 116	12. avgust 1996.		M	25	35	30	NU	nema	nema	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta zrnom velike brzine	Ne
CSK 117	19. avgust 1996.		M	25	35	30	168,51	161,97	175,05	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave	Ne
CSK 118	13. avgust 1996.		M	30	40	35	NU	nema	nema	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Da
CSK 119	19. avgust 1996.		M	15	23	19	179,22	172,68	185,76	EC	Ubistvo	Višestruki defekti skeleta koji odgovaraju strijelnoj rani glave,	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Jucrena Hoffman, Susan Jiminez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant.†	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
											torza i ekstremiteta		
CSK 120	12. avgust 1996.		M	25	35	30	164,702	158,16	171,24	YM	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave i torza	Ne
CSK 121	15. avgust 1996.		M	30	40	35	168,51	161,97	175,05	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi, karlici, lijevoj nozi i lijevoj podlaktici nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 122	13. avgust 1996.		M	14	18	16	NU	nema	nema	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave, trupa i ekstremiteta	Ne
CSK 123	13. avgust 1996.		M	16	23	19,5	176,126	169,59	182,67	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 124	19. avgust 1996.		M	35	45	40	169,224	162,68	175,76	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave i torza	Ne
CSK 125	17. avgust 1996.		M	25	35	30	158,514	151,97	165,05	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave i torza	Ne
CSK 126	20. avgust 1996.		M	40	55	47	170,652	164,11	177,19	BS	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Da
CSK 127	13. avgust 1996.		M	14	18	16	176,364	169,82	182,90	NC	Ubistvo	Strijelna rana na glavi i lijevom femuru nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 128	19. avgust 1996.		M	30	45	37	173,27	166,73	179,81	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani s ranama na desnoj ruci, karlici i desnoj nozi koje odgovaraju strijelnoj rani	Ne
CSK 129	13. avgust 1996.		M	13	15	14	NU	nema	nema	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani	Da
CSK 130	21. avgust 1996.		M	25	30	27	177,078	170,54	183,62	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na glavi, torzu, karlici i ekstremitetima	Ne
CSK 131	20. avgust 1996.		M	25	40	32	173,27	166,73	179,81	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane na glavi, torzu i lijevom femuru	Ne
CSK 132	21. avgust 1996.		M	20	30	25	175,412	168,87	181,95	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave, torza i ekstremiteta	Da
CSK 133	21. avgust 1996.		M	15	20	17	173,27	166,73	179,81	BP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 134	20. avgust 1996.		M	20	30	25	160,418	153,88	166,96	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane glave	Ne
CSK 135	20. avgust 1996.		M	28	38	33	176,84	170,30	183,38	BP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 136	14. avgust 1996.		M	20	30	25	179,22	172,68	185,76	NC	Ubistvo	Strijelna rana glave nanijeta znom velike brzine	Ne
CSK 137	17. avgust 1996.		M	35	50	42	173,508	166,97	180,05	JG	Ubistvo	Strijelna rana glave s povredama karlice, nogu i desne šake koje odgovaraju strijelnoj rani	Ne
CSK 138	20. avgust 1996.		M	25	35	30	NU	nema	nema	BP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 139	17. avgust 1996.		M	25	40	32	167,32	160,78	173,86	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave i torza	Ne
CSK 140	21. avgust 1996.		M	30	45	37	170,89	164,35	177,43	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave, ekstremiteta i torza	Ne
CSK 141	18. avgust 1996.		M	15	23	19	180,648	174,11	187,19	EC	Ubistvo	Strijelna rana ekstremiteta i torza sa složenom frakturom lobanje koja takođe odgovara strijelnoj rani	Ne
CSK 142	15. avgust 1996.		M	26	42	34	172,318	165,78	178,86	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani, s defektima na karlici, grudnom košu i udovima koji odgovaraju strijelnim povredama	Ne
CSK 143	21. avgust 1996.		M	25	35	30	166,606	160,07	173,15	BS	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 144	15. avgust 1996.		M	35	40	37	163,274	156,73	169,81	JG	Ubistvo	Povreda glave koja odgovara strijelnoj rani	Ne
CSK 145	14. avgust 1996.		M	12	16	14	NU	nema	nema	EC	Ubistvo	Strijelna rana glave, torza i ekstremiteta	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Juereana Hoffman, Susan Jiminez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkarpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38$ (dužina femura) + 61,41 sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

Tabela 6. Sažeti prikaz nalaza pregleda tijela iz grobnice na lokalitetu Cerska

Br. slučaja	Datum	Ant. †	Pol	Procijenjena starost			Procijenjena visina			Pat. ‡	Način smrti	Uzrok smrti	Ligature
				Min.	Maks.	Srednja vrijed.	Procjena*	-2 SD	+2 SD				
CSK 146	17. avgust 1996.		M	30	35	33	NU	nema	nema	EC	Ubistvo	Višestruke zatvorene povrede /kao u originalu/ koje odgovaraju strijelnoj rani glave, torza i ekstremiteta	Ne
CSK 147	15. avgust 1996.		M	17	20	18,5	182,076	175,54	188,62	EC	Ubistvo	Višestruki defekti skeleta koji odgovaraju strijelnoj rani glave, torza i ekstremiteta	Da
CSK 148	14. avgust 1996.		M	25	40	32	160,656	154,12	167,20	JG	Ubistvo	Strijelna rana glave, trupa i desne noge	Ne
CSK 149	20. avgust 1996.		M	18	25	21	171,366	164,83	177,91	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane u predjelu glave, torza i karlice	Ne
CSK 153	22. avgust 1996.		M	25	35	30	173,032	166,49	179,57	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Da
CSK 154	22. avgust 1996.		M	25	40	32	175,412	168,87	181,95	BP	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 150	21. avgust 1996.		M	20	30	25	169,938	163,40	176,48	OO	Ubistvo	Višestruke strijelne rane u predjelu glave, torza i karlice	Da
CSK 151	21. avgust 1996.		M	15	20	17	176,364	169,82	182,90	BS	Ubistvo	Višestruke strijelne rane	Ne
CSK 152	14. avgust 1996.		M	20	30	25	169,462	162,92	176,00	EC	Ubistvo	Strijelna rana s opsežnim razaranjem kostiju lica, lobanje i lijeve noge	Ne

† Antropolozi Dorothy Gallagher, Jucena Hoffman, Susan Jiminez, Clea Koff, Laura Sinfield i Michael Warren izvršili su analizu timski.

‡ EC = Ellen Clark; OO = Onder Ozkalpici; BP = Basil Perdue; JG = James Grieve; BS = Bulent Sam; NC = Niriellage Chandrasiri; LSH = L. S. Harris; YM = Yvonne Milewski; RHK = Robert Kirschner

* Kao što je navedeno u odjeljku o metodima (IV A. 4. d.), po prijemu podataka o dužini femura, sve procijenjene vrijednosti visine utvrđene prilikom obdukcije ponovno su izračunate po formuli $Y = 2,38 (\text{dužina femura}) + 61,41$ sa standardnom devijacijom od 3,27

CKSSUM.EXM odštampano 28. septembra 1998.

2. Odjeća i lični predmeti

Većina žrtava je bila u civilnoj odjeći (pronađena je jedna vojnička jakna i dva para pantalona vojničkog stila). Nisu primijećene nikakve vojne oznake. Lični predmeti su se sastojali od predmeta koji su ukazivali na vjersku pripadnost, dokumenata, pušačkog pribora (npr., tabakera i upaljača), maramica i vrećica sa suhim voćem, komadićima metala i kamenja. Predmeti koji su ukazivali na vjersku pripadnost prikazani su u petom poglavlju, u Tabeli 7. Dokumenti koji sadrže tragove za utvrđivanje identiteta prikazani su u petom poglavlju, u Tabeli 8 (relevantni prijevodi su priloženi u Dodatku B-1-c).

3. Vanjski pregledi

Prema opisu patologa, stanje ostataka se kretalo u rasponu od potpuno ogoljenih kostura do truležno promijenjenih tijela sa saponificiranim mekim tkivima, bez razglobljenosti ili skeletizacije. Većina žrtava je pronađena u raznim stadijima skeletizacije, s prisustvom truležnih promjena ili saponifikacije na rezidualnim mekim tkivima. Ostaci trideset i četiri osobe bili su potpuno uzglobljeni, tj. svi dijelovi tijela su bili spojeni i nije nastupilo razdvajanje uslijed skeletizacije. Ostaci preostalih sto i šesnaest osoba bili su u raznim stadijima razglobljenosti koja je nastupila uslijed procesa raspadanja i skeletizacije.

4. Unutrašnji pregledi

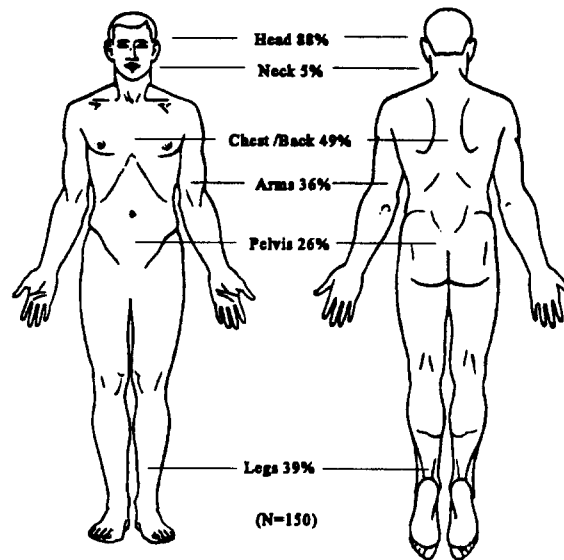
Prisustvo unutrašnjih organa je zabilježeno kod pet osoba. Zbog promjena koje su nastupile uslijed raspadanja, unutrašnji organi preostalih 145 osoba bili su neprepoznatljivi.

5. Dodatni nalazi: ligature

Pronađeno je ukupno 48 žičanih ligatura, i to kod 38 osoba (25,33%). Od njih 48, 24 (16 %) su pronađene na svom prvobitnom mjestu, oko ručnih zglobova koje su držale vezane na leđima. Dvadeset i tri ligature (15,33%) dovedene su u direktnu vezu s konkretnim osobama. Jednoj osobi (CSK-20) bili su vezani gležnjevi. Ligature su bile omotane oko ručnih zglobova ili donjeg dijela podlaktica i pomoću njih su ruke i šake žrtava bile vezane na leđima. Neke su se sastojale od zasebnih komada žice omotanih oko svakog ručnog zgloba i spojenih trećim komadom žice. Sažeti prikaz ligatura pronađenih na ostacima ekshumiranim iz grobnice na lokalitetu Cerska ili dovedenih u vezu s njima prikazan je u Dodatku B-2-a, "Predaja dokaznog materijala MKSJ-u".

6. Opis povreda

Slika 15 predstavlja prikaz učestalosti povreda, po mjestu na kojem se nalaze, sačinjen na osnovu podataka iz obdukcionijskih izvještaja. U većini slučajeva, žrtve su zadobile višestruke strijelne rane.

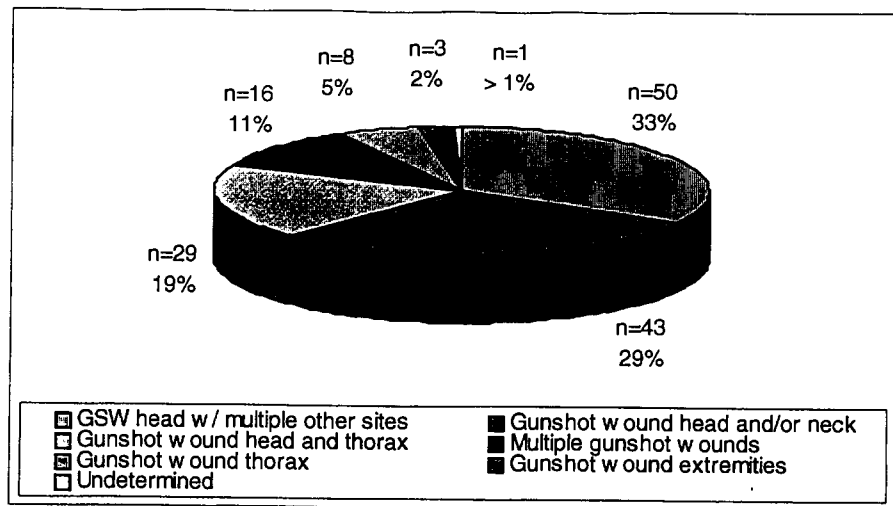
Slika 15. Učestalost povreda, po mjestu na kojem se nalaze, izražena kao postotak ukupnog broja žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska (n=150). (Sačinjeno na osnovu podataka iz poglavlja "Povrede" obdukcioni izvještaja.)

/Slika 15:
 Head = glava
 Neck = vrat
 Chest/Back = grudi/leđa
 Arms = ruke
 Pelvis = karlica
 Legs = noge/

7. Uzrok i način smrti

Prema podacima iz obdukcioni izvještaja, uzrok i način /kao u originalu/ smrti za 149 od 150 osoba bile su strijelne rane. Za jednu osobu, uzrok smrti nije utvrđen. Način smrti za sve osobe bilo je ubistvo. Uzrok i način smrti svake žrtve pojedinačno prikazani su u Tabeli 6.

Mjesta na kojima se nalaze strijelne povrede prikazana su na Slici 16. Za 50% /kao u originalu/ osoba (33%) uzrok smrti bile su strijele rane glave i više drugih dijelova tijela, za 43 osobe (29%) strijelne rane glave i vrata, a za 29 osoba (19%) strijelne rane glave i grudnog koša.

Slika 16. Uzrok smrti, po mjestu na kojem se nalaze povrede, za žrtve iz grobnice na lokalitetu Cerska (n=150).

/Slika 16:

Strijelna rana glave i više drugih dijelova tijela

Strijelna rana glave i grudnog koša

Strijelna rana grudnog koša

Nije utvrđeno

Strijelna rana glave i/ili vrata

Višestruke strijelne rane

Strijelna rana ekstremiteta/

8. Rezime patoloških nalaza²

S izuzetkom strijelnih rana, zapaženo je malo tragova o načinu ubijanja. Zbog gubitka mekog tkiva, nije bilo moguće konstatovati prisustvo tragova premlaćivanja ili drugih oblika takozvanog mučenja. Nisu zapažene odgovarajuće koštane povrede koje bi omogućavale takvu dijagnozu.

Rendgenskim snimanjem i obdukcijom je utvrđeno da je većina žrtava ustrijeljena s više metaka. Većina strijelnih rana, ako ne i sve, nanijeta je zrnima malog kalibra i velike brzine. Pored višestrukih strijelnih rana prisutnih na većini tijela, zapažen je i veliki postotak strijelnih rana ekstremiteta, posebno na nogama, što upućuje na zaključak da je korišteno automatsko/poluautomatsko oružje i da je otvarana rafalna vatra, tj. pucano je s relativno malog rastojanja od oružja do mete. Broj i raspodjela strijelnih rana ukazuju na nekoliko mogućih scenarija. Veliki postotak strijelnih rana glave (88%) može upućivati na zaključak da su žrtve oborene rafalnom vatrom, a zatim dokrajčene hicima u glavu.

² Ovo je izvadak iz "Rezimea patoloških nalaza". Za integralnu, potpisanu i datiranu verziju teksta, treba konsultovati "Rezime patoloških nalaza" na početku Dodatka C u Trećem dijelu.

Za 149 žrtava ekshumiranih iz grobnice na lokalitetu Cerska uzrok smrti su bile strijelne rane. Za jednu osobu uzrok smrti nije utvrđen. Način smrti za sve osobe bio je ubistvo.

V. IDENTIFIKACIJA ŽRTAVA

Forenzički tim MKSJ-a/ organizacije "Ljekari za ljudska prava" nije se bavio konačnom identifikacijom žrtava jer nije raspolagao bazom antemortem podataka za poređenje. Međutim, budući da je izrada jedne takve baze podataka u toku, prilikom obrade žrtava su prikupljeni podaci na osnovu kojih bi se mogao utvrditi identitet žrtava, kao i svi tragovi koji bi mogli u tome pomoći, koji su zatim proslijedjeni nadležnim organima sa Projekta za izradu baze antemortem podataka. Forenzički tim se bavio jednim drugim nivoom identifikacije, konkretno utvrđivanjem vjerske pripadnosti.

A. Dokazi o vjerskoj pripadnosti

Dokazi o vjerskoj pripadnosti izvedeni su putem vjerskih predmeta pronađenih kod žrtava, kao što su amuleti,³ tespisi ili dokumenti koji ukazuju na pripadnost nekoj vjerskoj zajednici. Prikaz takvih predmeta dat je u Tabeli 7, u kojoj se navode i osobe kod kojih su pronađeni.

Tabela 7. Predmeti koji ukazuju na muslimansku vjersku pripadnost

Br. slučaja	Vrsta predmeta	Opis
CSK-25	dokument	službeni dokument (Islamska zajednica, Sarajevo, 49849)
CSK-40	brojanice	drvene brojanice
CSK-60	Kuran i molitva	platnena vrećica, (1) zaštitne korice za Kuran od crvene plastike i molitva na posebnom komadu papira
CSK-73	brojanice	drvene brojanice
CSK-119	talisman/vrećica	mala četvrtasta kožna vrećica, sa strane zašivena zelenim koncem, sprijeda bijela
CSK-126	Kuran	minijatura, u plastičnoj foliji
CSK-128	zapis	odšampana molitva s potpisom "Šaban Smajić", Tokaljaci
CSK-128	brojanice	drvene brojanice
CSK-142	brojanice	drvene brojanice

B. Utvrđivanje identiteta

Forenzički tim MKSJ-a/ organizacije "Ljekari za ljudska prava" nije utvrđivao identitet žrtava. Svi podaci koji bi mogli pomoći u utvrđivanju identiteta,

³ Muslimanski amulet, u narodu zvan zapis, pronađen je kod tri osobe. Zapis je mali komad papira na kojem je na arapskom napisan stih ili izraz iz Kurana i nosi se kao talisman ili amulet. Papir se mota u trokut i umata u komadić crvene tkanine koja je, radi veće otpornosti, nauljena ili navoštена. Zapis se nosi zihericom pričvršćen što bliže tijelu, obično na potkošulji. Naziva se i hamalija, što je opštiji naziv za amulet, ili mušema, što je arapski naziv za nauljenu tkaninu u koju se zapis umata (Bringa, 1955.)

sadržani u obdukcionim izvještajima, uključujući antropološke podatke, opis odjevnih i ličnih predmeta i originale ili kopije dokumenata, dostavljeni su bosanskim vlastima. Prikaz dokumenata koji sadrže pokazatelje za provizornu identifikaciju dat je u Tabeli 8.

Na konačnoj identifikaciji žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska rade nadležni organi bosanske Vlade, uz pomoć Projekta za izradu baze antemortalnih podataka (*AMDB /Antemortem Database Project/*) i Projekta za identifikaciju, koje vodi organizacija "Ljekari za ljudska prava". Postmortem podaci koji mogu pomoći u utvrđivanju identiteta, prikupljeni u toku postmortem pregleda, upoređiće se s antemortem podacima prikupljenim u razgovorima s članovima porodica žrtava. Kod odabranih provizornih identifikacija će se izvršiti poređenje DNK iz uzoraka tkiva žrtava i mogućih članova njihova porodice.

U vrijeme sastavljanja ovog izvještaja, sekvencijalnom analizom DNK je utvrđen identitet pet osoba – CSK-65, CSK-69, CSK-138, CSK-142 i CSK-144, pri čemu je upoređivana mitohodrijalna DNK iz uzoraka preživjelih i žrtava.

Tabela 8. Dokumenti koji sadrže tragove za provizornu identifikaciju žrtava iz grobnice na lokalitetu Cerska i rezultati analize DNK.⁴

Broj slučaja	Pretpostavljeni identitet	Vrsta dokumenta	Broj MKCK-a	Tkivo uzeto s ostataka za analizu DNK	Rodak uključen u analizu DNK	Podudaranje rezultata analize DNK ostataka i rodaka	Vjerovatnost srodstva naspram slučajnosti
CSK-12	Šaban Karić	uputnica	BAZ-903596	zub i kost		pnm	
CSK-24	Senahid Enlijić	službeni dokument		zub i kost		pnm	
CSK-34	Sawir /kao u originalu/ Jusuf	tabakera		zub i kost		pnm	
CSK-65	Mehmed Memišević Ajisa Memišević	lična karta vojna legitimacija potvrda o oslobađanju	možda BAZ-900629 možda BAZ-102274	kost	brat	podudaranje	14:1
CSK-69	Vukić Hasib	lična karta		zub	sestra	podudaranje	70:1
CSK-73	Ejub Dedić (pošiljalac) Adil Kadrić i Suljo Hasanović	pismo službeni dokument	BAZ-912502	zub i kost		pnm	
CSK-82	Mudo Meminović	lična karta vozačka dozvola	BAZ-913006	zub i kost	sestra	obrada u toku	
CSK-128	Mehić Beri(z) Mehić Beri(z) i Ibrahim Ibrahimović (pošiljalac) Mehić (Beriz)	lična karta pismo potvrda	BAZ-910946	kost		pnm	
CSK-138	Mehić Beri(z) ⁵ Muradif Muharm	izbjeglička legitimacija		zub i kost	sestra	podudaranje	>1.300:1
CSK-142	Osmo Muminović	vozačka dozvola lična karta vojna naređenja		zub i kost	sestra	podudaranje	>1.300:1
CSK-144	Arif Nukić	bankovna priznanica o uplati karta za prevoz lična karta		zub i kost	rodak po majci	podudaranje	>1.300:1
CSK-154	Hajro Sinanović Izet Sinanović	službeni sudski dokument		zub i kost		pnm	

pnm = poređenje nije moguće jer nije pronađen nijedan preživjeli rodak

⁴ Imena su preuzeta iz prijevoda dokumenata urađenih prilikom postmortem pregleda. Dodatak B-1-c.

⁵ Beriz Mehčić identifikovan kao žrtva br. CSK-138; dokumenti s imenima pronađeni sa ostacima žrtve br. CKS-128.

VI. REZIME ZAKLJUČAKA

A. Grobnica

Grobnica na lokalitetu Cerska nalazila se na nasipu pored samog jugoistočnog ruba puta kroz dolinu Cerske, koji se nešto sjevernije od Nove Kasabe odvaja od glavnog puta. Površinski sloj grobnice je bio plitak, a grobnica primarna i neprekopavana. Žrtve su bile položene na nasip i zatim zatrpane zemljom uzetom s druge strane puta.

B. Vrijeme proteklo od trenutka smrti i okolnosti uklanjanja

Žrtve su pogubljene na lokalitetu. Dokazni materijal, koji se sastoji od čahura prikupljenih sa sjeveroistočne strane puta, upućuje na zaključak da su žrtve dovedene na jugoistočni rub puta, odmah do nasipa, a da su počinitelji koji su pucali na njih stajali na sjeveroistočnoj strani puta. S ruba puta, žrtve su ili pale na nagib nasipa ili su tamo gurnute. Mnoge su pale jedna pored druge ili jedna na drugu. Tijela su kasnije zatrpana zemljom prenijetom s druge strane puta, nasuprot mjestu zakopavanja. Zemlja za zakopavanje tijela je prenijeta mašinski. Prilikom prenošenja zemlje s jedne strane puta na drugu, u površinski sloj grobnice je dospio veliki broj čahura.

Nije moguće dati pouzdanu procjenu vremena proteklog od trenutka smrti žrtava koje su pronađene zakopane u nekoj masovnoj grobnici, i to zbog stabilizirajućeg efekta koji medij grobnice ima na očuvanje ostataka i interakcije mnoštva faktora koji utječu na brzinu raspadanja. Ti faktori uključuju vrijeme koje je proteklo od trenutka smrti do zakopavanja, stanje tijela u trenutku smrti, prisustvo odjeće, dubinu zakopavanja, te kompaktnost i sastav grobne prekrivke. Za grobnicu na lokalitetu Cerska bila je karakteristična relativno mala dubina, gruba tekstura površinskog sloja, direktna izloženost površine grobnice suncu i efikasna drenaža. Ako se imaju u vidu ti faktori okoline, stanje u kojem su zatečeni ostaci u grobnici na lokalitetu Cerska upućuje na zaključak da je od zakopavanja prošlo najmanje oko godinu dana, ali ne može se isključiti ni mogućnost da se radi o dužem periodu.

U prilog zaključku da je od trenutka smrti proteklo otprilike godinu dana govori i činjenica da su među žrtvama bile i osobe koje su posljednji put videne žive u julu 1995., a ubijene su i zakopane u grobnici u isto vrijeme kad i druge žrtve. Na takav zaključak o vremenu smrti upućivali su dokumenti s imenima i datumima pronađeni kod žrtava. Poređenjem podataka iz knjige *Nestale osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine* MKCK-a i imena iz pomenutih dokumenata, dobijeni su podaci o identitetu tri žrtve – CSK-12, CSK-65 i CSK-82 – čiji identitet nije potvrđen, a posljednji put su videne žive u julu 1995. Nestanak četvrte žrtve, CSK-138, čiji identitet je potvrđen, prijavljen je 12. jula 1995.

Ruke 24 žrtve (16%) bile su žicom vezane na leđima, a žica je dovedena u vezu i s ostacima još 22 žrtve (14,67%). Pored toga, dvjema žrtvama žicom su bili vezani gležnjevi.

C. Broj osoba, pol, starost i rasa

Iz grobnice na lokalitetu Cerska izvađeni su ostaci sto pedeset osoba bijele rase. Sve osobe su bile muškarci. Srednja vrijednost starosti tih osoba kretala se od 14 do 50 godina.

D. Uzrok i način smrti

Za 149 od 150 žrtava uzrok smrti su bile strijelne rane. Za jednu osobu uzrok smrti nije utvrđen. S obzirom na stanje zatečeno na licu mjesta i okolnosti zakopavanja, smatra se da je način smrti za sve osobe bilo ubistvo.

E. Identifikacija žrtava

Sto četrdeset i sedam žrtava nosilo je isključivo civilnu odjeću.

Tragovi koji ukazuju na pripadnost muslimanskoj vjeri pronađeni su kod devet osoba.

Uz pomoć dokumenata koji su sadržali imena, pronađenih u odjeći žrtava, dobijeni su pokazatelji za utvrđivanje identiteta dvanaest osoba.

U trenutku sastavljanja ovog izvještaja, poređenjem uzoraka mitohondrijalne DNK žrtava i njihove rodbine utvrđen je identitet pet osoba, i to CSK-65, CSK-69, CSK-138, CSK-142 i CSK-144.

VII. ZAHVALE

Istragu je vodio dr. sci. William D. Haglund, sudski antropolog i viši forenzički savjetnik Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Koordinator misije ispred MKSJ-a bio je dr. Andrew Thomson. Obdukcije su izvršene pod nadzorom dr. Roberta H. Kirschnera, direktora Međunarodnog forenzičkog programa organizacije "Ljekari za ljudska prava" (PHR). U formiranju konačnih zaključaka o uzroku i načinu smrti, kao i u redigovanju konačne verzije obdukcionih izvještaja, pomogao je pravni savjetnik MKSJ-a Peter McCloskey. Rezime zaključaka o povredama i uzroku i načinu smrti napisao je dr. Page Hudson.

U istrazi su učestvovali i forenzički istražitelj MKSJ-a John Gems, kao i antropolog Jose-Pablo Baraybar, koje je na raspolaganje stavio Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju.

Nizozemska Vlada je stavila na raspolaganje Rudolfa Schoutena, fotografa iz *Politie Midden en West Brabant*, Nizozemska.

Organizacija "Ljekari za ljudska prava" stavila je na raspolaganje sljedeće stručno osoblje:

- dr. Igor Begović, logistička podrška, Zagreb, Hrvatska
- Cyril Chan, radiološki tehničar/pomoćni obducent, Mrtvozornička služba, Edmonton, Alberta, Kanada
- dr. Niriellege Chandrasini, sudski patolog, Državni centar za informacije o otrovima, Columbo, Šri Lanka
- dr. Ellen Clark, sudski patolog, Udruženje patologa "Sierra", Reno, Nevada, SAD
- mr. Tim Curran, kriminalistički tehničar, New Haven, Connecticut, SAD
- David Del Pino, dipl. antropolog, Teksas, SAD
- Dorothy Gallagher, dipl. antropolog, polaznik postdiplomskog studija, *Louisiana State University*, Louisiana, SAD
- dr. James Grieve, sudski patolog, *University of Aberdeen*, Aberdeen, Škotska
- dr. Lawrence Harris, sudski patolog, *ECU /East Carolina University/ School of Medicine*, Sjeverna Karolina, SAD
- mr. Juerene Hoffman, antropolog, polaznik postdiplomskog studija, *University of Arizona*, Arizona, SAD
- mr. Sue Jiminez, antropolog, Savjetnička služba za sudsku antropologiju "Partneri u zločinu", Novi Meksiko, SAD
- Clea Koff, dipl. antropolog, polaznik postdiplomskog studija, *University of Nebraska*, Nebraska, SAD
- Peter Knudson, pomoćni obducent, Univerzitet u Odenseu, Odense, Danska
- Robert McNeil, pomoćni obducent, *University of Glasgow*, Glasgow, Škotska
- dr. Yvonne Milewski, sudski patolog, Okružna mrtvozornička služba, New York, savezna država New York, SAD
- Fernando Moscoso, arheolog, *Equipo de Anthropologia Forense de Guatemala*, Guatemala City, Guatemala
- dr. Onder Ozkalipci, sudski patolog, *Turkiye Insan Haklari Vakfi*, Istanbul, Turska
- dr. Niyam Peerwani, sudski patolog, Okružna mrtvozornička služba, Tarrant, Teksas, SAD
- Basil Pudue, predavač na *Royal College of Pathology*, sudski patolog, *University of Edinburgh*, Škotska
- Fiona Rainforth, pomoćni obducent, ranije zaposlena u Gradskoj mrtvačnici u Hullu, Hull, Velika Britanija

Ronnie Redic, pomoćni obducent, Okružna mrtvozornička služba, Tarrant, Teksas, SAD
 Molly Ryan, unos podataka, polaznik postdiplomskog studija, *University of California*,
 Berkeley, Kalifornija, SAD
 dr. Bulent Sam, sudski patolog, *AdliTip Kurumu*, Istanbul, Turska
 dr. sci. Rebecca Saunders, arheolog, Prirodnjački muzej, *Louisiana State University*,
 Louisiana, SAD
 mr. Laura Sinfielad, arheolog, Velika Britanija
 mr. Ronald Turnbull, kriminalistički tehničar, Policija grada Londona */Metropolitan Police*,
 London, Velika Britanija
 Michael Warren, antropolog, polaznik postdiplomskog studija, *University of Florida*, SAD.

Izražavamo zahvalnost bostonskom osoblju organizacije "Ljekari za ljudska prava" na njihovoj administrativnoj podršci u toku čitave istrage. Logističku podršku su obezbijedili Carl Rhodes i Geoff Bucknall iz Evropske unije, uz pomoć Komblea Bhagwana, Cosmea Parxa i Neila Tome iz MKSJ-a. Organizacija "Norveška narodna pomoć" je obezbijedila osoblje za procjenu minske zagađenosti. MKSJ je obezbijedio pomoć pri raščišćavanju vegetacije s grobnice, preko preduzeća "Dine Core". Za danonoćno obezbjeđenje lokaliteta grobnice bilo je zaduženo osoblje MKSJ-a. Za ličnu bezbjednost članova tima na lokalitetu grobnice brinule su Snage za vojnu provedbu (IFOR). Sredstva za finansiranje ovog projekta obezbijedio je Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNUP), uz pomoć MKSJ-a.

Rad na prikupljanju podataka za ovaj izvještaj i njegova priprema obavljani su pod nadzorom dr. sci. Williama D. Huglanda. Rezime patoloških nalaza napisao je dr. Page Hudson. Svoj doprinos u sastavljanju raznih dijelova izvještaja dali su i sljedeći autori:

Izvještaj s lokaliteta, Opšti metodi:

dr. sci. Rebecca Saunders, Kartiranje (uz pomoć Teranca Winemillera pri izradi karata);
 Rudolf Scholen, Fotografisanje;

Izvještaj s terena:

dr. sci. Rebecca Saunders, Opis lokaliteta, Priprema lokaliteta, Pronalaženje površinskog dokaznog materijala, Iskopavanje i Rezime;

Postmortem pregledi:

mr. Tim Curran, Prikupljanje dokaznog materijala;
 dr. Nizam Peerwani, Metodi obdukcije i
 dr. Robert H. Kirschner, Opšti metodi;

Identifikacija, Rezultati analize DNK:

dr. sci. Michele Harvey
 dr. sci. Mary-Claire King

Za grafički dizajn se pobrinuo Roddy Grant iz firme "NBBJ", Seattle, savezna država Washington. Konačnu verziju završenog dokumenta pregledalo je osoblje organizacije "Ljekari za ljudska prava", a završno redigovanje je obavila Barbara Ayotte iz organizacije "Ljekari za ljudska prava". Posebnu zahvalnost dugujemo Jakeu Shermanu na njegovom dragocjenom doprinosu u sastavljanju ovog izvještaja.

VIII. CITIRANA LITERATURA

- Bass, W.M. (1987.) *Human Osteology: A Laboratory and Field Manual of the Human Skeleton* /Ljudska osteologija: Laboratorijski i terenski priručnik o ljudskom kosturu/, Arheološko društvo Missourija, Columbia
- Brooks, S. i Suchey, J.M. (1990.) "Skeletal age determination based on the *os pubis*: A comparison of the Acsádi-Nemeskéri and Suchey-Brooks methods" /Utvrđivanje starosti skeleta na osnovu preponskih kostiju: Poređenje Acsádi-Nemeskérijevog i Suchey-Brookog metoda/, *Human Evolution* /Ljudska evolucija/, 5:227-238
- Bringa, T. (1955.) *Being Muslim the Bosnian Way: Identity and Community in a Central Bosnian Village* /Biti musliman na bosanski način: Identitet i zajednica u jednom selu u srednjoj Bosni/, Princeton University Press: Princeton, New Jersey, str. 216-217
- Kartografska agencija Ministarstva odbrane SAD-a /DMA/ (1996.), *Vlasenica, Bosna i Hercegovina*, ser. M709; list 2883 II (1:50.000); izd. 5-DMA
- Medunarodni komitet Crvenog krsta (1996.) *Missing Persons on the Territory of Bosnia and Herzegovina* /Nestale osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine/, MKCK, Ženeva (2. izdanje)
- Optužnica br. IT-95-18-I u predmetu *Karadžić i Mladić* ("Srebrenica"), 16. novembar 1995., Služba za štampu i informisanje, MKSJ, Haag, Nizozemska
- Iscan, M.Y., Loth, S. R.; i Wright, R. K. (1984.) "Age estimation from the rib by phase analysis: White males" /Procjena starosti na osnovu fazne analize rebara: Muškarci bijelci/. *Journal of Forensic Sciences* /Forenzički zbornik/ 29(4): 1094-1104
- Katz, D. i Suchey, J.M. (1986.) "Age determination of the male *os pubis*" /Utvrđivanje starosti muških preponskih kostiju/, *American Journal of Physical Anthropology* /Američki časopis za fizičku antropologiju/ 69(4):427-435
- Phenice, T.W. (1969.) "A newly developed visual method of sexing the *os pubis*" /Novi vizualni metod određivanja pola na osnovu preponskih kostiju/, *American Journal of Physical Anthropology* 30(2):297-302
- Trotter, M. (1970.) "Estimation of stature from intact long bones" /Procjena visine na osnovu čitavih dugih kostiju/ - u: *Personal Identification in Mass Disasters* /Utvrđivanje identiteta u katastrofama velikih razmjera/, urednik T. D. Stewart, Smithsonian Institution: Washington, D.C., str. 71-84
- Trotter, M. i Gleser, G.C. (1977.) "Corrigenda to 'Estimation of stature from long bones of American Whites and Negroes'" /Corrigenda "Procjene visine na osnovu dugih kostiju američkih bijelaca i crnaca"/, *American Journal of Physical Anthropology* 47:355-356
- Trotter, M. i Gleser, G.C. (1952.) "Estimation of stature from long bones of American Whites and Negroes" /Procjena visine na osnovu dugih kostiju američkih bijelaca i crnaca/, *American Journal of Physical Anthropology* 10:463-514

Ujedinjene nacije, *Priručnik o efikasnom sprečavanju i istrazi vansudskih i samovoljnih pogubljenja, kao i pogubljenja po kratkom postupku*, Kancelarija Ujedinjenih nacija u Beču, Publikacija br. E.91.IV.1, 1991.

Webb, P.A.O. i Suchy J.M. (1985.) "Epiphyseal Union of the Anterior Iliac Crest and Medial Clavicle in a Modern Multiracial Sample of American Males and Females" //Zatvorenost epifize prednjeg grebena ilijačne kosti i medijalnog dijela klavikule na savremenom multirasnom uzroku muškaraca i žena u Americi/, *American Journal of Physical Anthropology* (68)457-466